

TÜRK GAZETECİLİK TARİHİ ÜZERİNE BİR DENEME - I

Tahsin Yıldırım*

Özet: Son yüzyıl Türk düşünce tarihinde, gazetenin, yeni bir cemiyet anlayışının yerleşmesi bakımından önemli bir yeri vardır. İlk zamanlarda devletin resmî durumunda olan gazete, yavaş yavaş toplum hayatını kucaklamaya, hatta geçen yüzyılın önemli fikir ve ideolojisini, sanat görüşlerini memleketimize nakletmeye başlar.

Dünden bugüne en köklü geleneğe gazeteciliğimiz sahip olmuş, teknik muhteva itibariyle devamlı gelişme kaydetmiştir. Bunlar bir yana, bizim için asıl önemli olan taraf, gazetenin cemiyetimizde oynadığı değiştirici etkisidir. Sosyal ve kültürel bün-yemizle yakından alakalı olan bu etki artık günümüzün vazgeçilmezlerindedir.

Böyle önemli bir görev ifa eden gazete ve gazeteciliğimiz maalesef yeterince tanınmamaktadır. Bu bilinmezliği bir nebze olsun bilinir kılmak için girdiğimiz çabanın neticesinde ortaya çıkan bu çalışmanın faydalı olması temennimizdir.

Anahtar Kelimeler: Gazete, yazar, sansür, matbuat, cemiyet.

A TREATISE ON THE HISTORY OF TURKISH JOURNALISM - I

Abstract: Journalism has an important place in the intellectual history of the past century and on the formation of a new understanding of life and society. Starting as an official state bulletin, newspapers increasingly become more interested in social life and transmit the forthcoming ideologies and artistic thoughts of the XIX. century.

Turkish Journalism has had the firmest tradition from its beginnings and has ever improved technically. These aside, the most important point is the positively transforming effect of journalism on the society. With this function, closely related to our social and cultural structure, journalism is indispensable today.

Despite its importance, the history of Turkish journalism isn't well known enough. We wish that this text, which has been composed to make some of the unknowns of the subject known, will be of use in that regard.

Keywords: Newspaper, author, censorship, press, society.

* Araştırmacı -Yazar (Üsküdar Kısıklı İlköğretim Okulu Türkçe Öğretmeni).

BASININ DOĞUŞU

İnsanların ihtiyaç, duygu ve düşüncelerini başkalarına anlatma, başkalarıyla paylaşma yoluna haberleşme denir. Toplum içinde ve bütün topluma yönelik olarak meydana gelen iletişim türüne kitle iletişimi denmektedir. İletişim araçları denildiğinde ise yazılı kaynaklardan ilk olarak süreli yayınlar akla gelir. Bunlar ise gazete ve dergilerdir. Bu iki süreli yayın türü içinde gerek dünya basın tarihinde elde etmiş olduğu öncelik, gerekse daha geniş halk kitlelerine hitap etmesi açısından gazeteler ayrı bir öneme sahiptir.

İletişim aracı olarak gazete hitap ettiği kitleyi politika, ekonomi ve toplumu ilgilendiren her türlü konuda bilgilendirmek, insanlara yorumlu ve yorumsuz haber ve bilgi vermek üzere her gün veya belli zaman aralıklarıyla yayımlanan değişik boyutlu yayınlardır. Gazete haberleri bir nevi ortak düşüncenin ifade şeklidir. Gazete ülkemize ilk girdiğinde bir toplumsal eğitim aracı olarak görülmüştür. Bu kanaat bugün için de geçerlidir.

Gazete, kelime anlamı olarak bir "para" ismidir. Eski Roma'da meclisin aldığı kararları halka duyurmak üzere ilkel bir gazete olan "Fogli Volanti" adlı basılı kâğıdı alabilmek için piyasaya sürülen sikkeye "gazete" denmiştir. Kelime köken itibarıyla İtalyancadır. Bizde buna önce "ceride", daha sonra asıl adı olan "gazete" denmeye başlanmıştır.

Matbaanın icadından önce, Çinlilerin 6. yüzyılda tahta üzerinde oyulmuş harfleri kullandıklarını yapılan araştırmalar sonucunda öğrenmiş bulunuyoruz. Çinliler bu tekniği uzun süre ellerinde tutmuşlardır. Basit matbaa tekniği Türkler tarafından kullanılmıştır. Ancak Türkler bu tekniği ilerletmemişlerdir. Bizden sonra Avrupalılara 12. yüzyılda geçmiştir. Avrupalılar bu basit sistemi 15. yüzyılda da geliştirmişlerdir

Özellikle Mısır tarihi üzerine araştırma yapanların ortaya attıkları bir iddiaya göre ilk gazete milattan önce burada yayımlanmıştır. Bu durumun doğruluğu ispatlanırsa bugüne kadar bilinen çoğu bilgi geçerliliğini yitirecektir. Ancak kaynakların çoğu dünyada yayımlanmış ilk gazetenin Çin'in Pekin şehrinde 911'de *King-Pao* adlı gazete olduğunu ifade etmektedir. Çinliler, yayımladıkları bu gazete için Mısırlılar gibi papirüs değil, bir çeşit kâğıt kullandıklarını yazmaktadır.

Bugünkü anlamı ile ilk gazete matbaanın bulunmasından uzun yıllar sonra yayımlanmıştır. Bu gazete 1609'da Almanya'da yayımlanmıştır.

lanan *Avisa, Relation Oder Zeitung* adını taşır. Bu, düzenli ve günlük bir gazete değildir. Günlük ve düzenli yayımlanan ilk gazete 1660 yılında çıkmaya başlayan *Leibziger Zeitung*'dur.

Ülkemizde ise gazetecilik, dünya gazeteciliğine göre 200 yıllık bir gecikmeyle başlamıştır. Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşayan gayrimüslimler, Batı ile ilk temas eden gruplar olması sebebiyle matbaadan öncelikle istifade etmişlerdir.

Osmanlı yönetimi 18. yüzyılın ortasından beri hem Avrupa'da hem de ülkede çıkmakta olan bu gazetelerin varlığından haberdardır; ancak ilgisi sadece siyasal düzeydedir. Osmanlı, Babiali'de Tercüme Bürosu kurarak burada Avrupa gazetelerini siyasal düzeyde takip ediyordu. İçeride çıkmakta olan gazeteler ise başlangıçta geniş yankı bulamamıştır. Onun etkisi zaman geçtikçe fark edilmiştir.

Osmanlı Devleti'nde Türkçe olarak çıkarılan ilk gazete, II. Mahmut'un öncülüğünde 11 Kasım 1831'de İstanbul'da yayımlanan *Takvim-i Vakayi*'dir. *Takvim-i Vakayi* giderek bir resmî gazete kimliğine bürünerek 4 Kasım 1922'ye kadar yayınına sürdürmüştür.

Türkçe olarak ilk özel gazeteyi yayımlayan, İstanbul'da ticaretle uğraşan William Churchill adlı bir İngiliz yurttaşdır. Churchill'in 3 Temmuz 1840'ta yayına giren gazetesi *Ceride-i Havadis*, bir bakıma 1839 Tanzimat Fermanı'nın da etki alanının dolaylı bir yansıması gibidir. *Ceride-i Havadis*, Kırım Savaşı sırasında 1850'lerde yaptığı ek baskılarla günde 10 bin satılan ilk gazete olmuştur. Bu yarı resmî görünümlü gazete, bir bölümü devlet görevlisi olan yazarlarının da yetişmesine katkıda bulunmuştur. Türk yurttaşların kendi girişimleriyle özel olarak bir Türkçe gazete yayımlamaları 1860'larda gerçekleştirilebilmiştir. Devlet görevlisi olarak Fransa'da buldukları yıllarda toplumsal gelişmelerde basının oynadığı rolü yakından gören Şinasi ile Ağâh Efendi, yurda döndükten ve uzunca bir uğraştan sonra özel bir günlük gazete çıkarmak için devletten izin alabilmişlerdir. Alınan bu izinle *Tercüman-ı Ahval* 21 Ekim 1860'ta yayımlanmıştır. Gazete ilk sayısında, kendilerinden yasalara uyması istenen halkın da görüş açıklama hakkının var olması gerektiğini dile getirmiştir. Tazminat'la açılan yeni ortam giderek yeni aydın tipinin de yetişmesini sağlamıştır. Onlar da geleceklerini kendi istemleriyle belirleme özlemini duymaya ve bunu topluma yansıtmaya başlamıştır. Bir süre sonra 27 Haziran 1862'de kendi gazetesi *Tasvir-i Efkâr*'ı yayımlayan Şinasi, gazetenin amacının, halkın yararlarını düşünmeyi ve sorunların üstünde durmayı göstermek olduğunu yazmaktadır.

Osmanlı Devleti'nde özellikle 1850'lerden sonra Türkçe dışındaki dillerde de çeşitli gazeteler yayımlanmıştır. Bunların sayısı oldukça fazladır.

Türk düşünce tarihinde gazetenin, yeni bir hayat anlayışının oluşmasında çok büyük katkısı vardır. Yayımlanan ilk gazete, bir yönüyle devletin sözcüsü idi. Zamanla kurumsallaşan basın kendini her türlü baskıdan mümkün mertebe uzak tutarak doğruların sesi olmayı hedeflemiştir. Bu gelişmelerle gazeteler yavaş yavaş toplum hayatını kucaklamaya, kendilerine göre fikir ve ideolojilerini, sanat görüşlerini yansıtmaya başladı. Gazetelerin bu fikirleri yansıtması ilk önce edipler arasında karşılık bulmuştur. Türk aydını kendini ifade eden gazetelerle bir kültür alışverişine girmiştir. Bu sayede çeşitli edebî türler edebiyatımıza girip gelişmiştir.

Bunlar bir yana, bizim için asıl önemli olan taraf, gazetenin cemiyetimizde oynadığı değiştirici müspet roldür. Sosyal ve kültürel bünyemizle yakından alakalı olan bu rolü, Ahmet Hamdi Tanpınar ise şöyle izah etmektedir: "Hiçbir yerde gazete bizdekine benzer bir rol oynamamıştır. Başka yerlerde o, düşüncenin daha geniş surette topluma yayılması için seçtiği hareket sahalarından biridir. Arkası bütün cemiyet müesseseleri ve devam hâlinde olan, hayatla daima münasebettar bir düşünce dünyası vardır. Bizde ise bütün işaretler oradan gelir. Kalabalık onun etrafında kurulur. Okumayı o yayar. Mekteplerin uzak bir gelecek için hazırladığı ocağı o tutuşturur."¹

ÖNEMLİ BASIN YAYIN KURULUŞLARI

1. *Osmanlı Matbuat Cemiyeti*: 1908 yılı Temmuzunda Osmanlı Matbuat Cemiyeti kuruldu. Daha sonra 11 Haziran 1914 tarihinde yapılan olağanüstü toplantıda Osmanlı Matbuat Cemiyeti'nin yönetim kurulu oluşturuldu. Açık oylama sonucunda Velid Ebuuzziya 35 oy ile başkanlığa, Nüzhet Sabit 33 oy ile genel sekreterliğe ve Saki Giridi, Asım Us, Ziya Gevher Etili, Hakkı Tarık Us, Rauf Ahmet, Hüseyin Ragıp, Necmettin Sadak, H. Nâzım, Ruşen Eşref Ünaydın, Kâzım Şinasi Dersan, İbrahim Hilmi, Mahmut Sadık, İsmail Suphi üyeliklere ve Ahmet Cevat, Sedat Simavi, Refiî Cevat Ulunay, Ahmet Refik Altınay, Selim Sırrı Tarcan yedek üyeliklere seçilmişlerdir.

1916 yılında Osmanlı Matbuat Cemiyeti'nin oluşturulan yönetiminde Mahmut Sadık başkanlığa, Hüseyin Cahit Yalçın, Abdullah Zühtü, Ahmet Cevdet, Ahmet Rasim de üyeliklere seçildiler.

2. *Basın-Yayın Enformasyon Genel Müdürlüğü*: Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin kurulmasından hemen sonra yeni Türk Devleti'nce ihdas edilen ilk kuruluşlardan biri de "Matbuat ve İstihbarat Müdüriyeti Umumiyesi" olmuştur. 7 Haziran 1920 tarihinde, 6 sayılı kanunla ve Atatürk'ün direktifleriyle, TBMM'ye ve aynı zamanda başbakana doğrudan bağlı olarak kurulmuştur.

3. *Ankara Matbuat Umum Müdürlüğü*: Atatürk'ün öncülüğünde Ankara'da Kurtuluş Savaşı yıllarında kurumsallaşmaya başlamıştır. Matbuat Umum Müdürlüğü görevinde sırası ile şu isimler yer alır: Hamdullah Suphi Tanrıöver, Süleyman Necati Güneri, Galip Bahtiyar Göker, Muhittin Birgen, Mehmet Suat Davaz, Hüseyin Ragıp Baydur, Ethem Hidayet Akımsar, Ahmet Ağaoğlu, Alaattin Bey.

4. *İstanbul Günlük Gazete Sahipleri Cemiyeti*: 1 Ekim 1920 günü içlerinde Asım Us, Kâzım Şinasi Dersan, Halil Lütfi Dördüncü, Fransızca *İstanbul* gazetesinin yayıncısı Pierre Logof ve İngilizce *Orient News* gazetesinin yayıncısı M. Detestiyan'ın da bulunduğu on iki gazeteci, İstanbul Günlük Gazete Sahipleri Cemiyeti'ni kurmuştur.

5. *Türk Matbuat Cemiyeti*: İstanbul Günlük Gazete Sahipleri Cemiyeti ile Osmanlı Matbuat Cemiyeti'nin birleşmesinden 2 Ekim 1922'de İstanbul'da kurulmuştur. İlk başkanlığını Velid Ebuzyiya, genel sekreterliğini çalışanları temsilen Hüseyin Şükrü Baban ve çalıştıranları temsilen Hakkı Tarık Us yaptılar. Bu kuruluşun başkanlık görevini daha sonraki yıllarda Halit Ziya Uşaklıgil ve Hakkı Tarık Us sürdürmüştür.

6. *Gazeteciler Cemiyeti*: 10 Haziran 1946 günü İstanbul Valiliği'ne verilen dilekçe ile Gazeteciler Cemiyeti resmen kurulmuş ve tüzüğü *Cumhuriyet* gazetesinde yayımlanmıştır. Kurucular arasında Sedat Simavi, Sadun Galip Savcı, Cihat Baban, Hayri Alpar, Sait Kesler vardır. Bugün gazetecilerin sivil olan en üst çatısıdır.

7. *Türkiye Gazete Sahipleri Sendikası*: 29 Haziran 1954 günü *Zafer* gazetesini sahibi Zeki Rıza Sporel, *Akşam* gazetesini ortaklarından Kâzım Şinasi Dersan, *Vatan* gazetesini temsilcisi Nuri Türen, *Milliyet* gazetesini sahibi Ali Naci Karacan, *İstanbul Postası* gazetesini sahibi Galip Arıoğlu, *Yeni Asır* gazetesini sahibi Şevket Bilgin, *Ekonomi* gazetesini sahibi Zeki Cemal Bakıçelebioğlu, *Yeni İstanbul* gazetesini temsilcisi Salih Zeki Akdamar, *Son Posta* gazetesini sahiplerinden Selim Ragıp Emeç, *Haber* gazetesini sahibi Rasim Us, *Ankara Telgraf* gazetesini sahibi Gazanfer Kunt, *Hergün* gazetesini sahibi Faruk Gürtunca, *Hürses* gazetesini sahibi Cavit Oral, *Cumhuriyet* gazetesini sahiplerinden Doğan Nadi, *Vakit* gazetesini sahibi Asım Us, *Journal Orient* gazetesini sahibi Mithat Perin, *Son*

Telgraf ve *Gece Postası* gazeteleri sahibi Ethem İzzet Benice tarafından Türkiye Gazete Sahipleri Sendikası kurulmuştur.

İlk başkanlığını Selim Rağıp Emeç'in (1954) yapmış olduğu bu kuruluşun daha sonraki başkanları Bahadır Dülger (1959), Malik Yolaç (1960), Ercüment Karacan (1964), Bedii Faik (1965), Ercüment Karacan (1975), Erol Simavi (1978) ve Kemal Ilıcak (1980)'tir.

1986 yılında başkanlık görevine yeniden Erol Simavi ve yönetim kurulu üyeliklerine de *Milliyet* gazetesi sahibi Aydın Doğan ile *Sabah* gazetesi sahibi Dinç Bilgin seçilmişlerdir.

BASINDA SANSÜR

Basın özgürlüğü uzun mücadeleler sonucu elde edilmeye çalışılmıştır. Kısaca sansür diye tanımlayacağımız basına her türlü müdahale dün olduğu gibi bugün de vardır. Belki şekli ve tonları değişmiştir. Ülkemizde sansürün resmen kaldırılması 24 Temmuz 1908 tarihinden itibaren dir. II. Abdülhamid tarafından yürürlüğe konulan; ancak tam olarak işletilemeyen basın özgürlüğünün kazanılması için çeşitli çabalar olmuştur ve olacaktır. Çünkü haber alma insanların en doğal hakkıdır. Bu durum insanlık tarihinin eski zamanlarından itibaren kabul edilmiş bir durumdur.

Günümüz demokrasisinde yönetimi seçen insanın vereceği kararların sağlıklı olabilmesi için çevresi ya da iletişim araçları vasıtasıyla fikirdaşları ile sağlıklı diyalog kurması gerekmektedir. Çağımız toplumlarında haberin aktarılmasında insanların genellikle ilk başvuru kaynağı olarak gazete, televizyon ve interneti kullandıkları göz önüne alındığında basının neden toplumsal hayatın her alanında aktif olarak yer aldığı görülecektir.

Ülkemize basının girişı ve gelişimi Avrupa ülkelerinden çok sonra olmuştur. Bunun sebeplerinden biri de sansürün bizde uygulanıyor olmasındandır. Bizde ilk gazete *Takvim-i Vakayi* 11 Kasım 1831'de yayın hayatına başladığında Avrupa'daki gazetelerin gerek çeşitliliği, gerek tirajı, gerekse de baskı kalitesi bizdekine göre oldukça ilerlemiş durumdadır. Bu gazeteden sonra William Churchill tarafından 1840 yılında *Ceride-i Havadis* yayımlanmaya başlar. Bu, ilk özel gazetedir. Kapanmak üzere iken devlet desteğiyle tekrar canlanır.

Basına yapılan sansür sadece bize özgü bir olay değildir. Basının ve özgürlüklerin doğduğu ülkelerde de sansür, belli dönemlerde ileri boyutlarda uygulanmıştır. XVI. yüzyılın başlarında Papa VI. Alexandre yayımladığı emirname ile kilisenin, bütün kitaplar üzerinde

sansür yetkisine sahip bulunmasını istemiş ve 1515 yılında Papa X. Leos zamanında, kilisenin izni olmaksızın yayımlanacak kitapların alenen yakılacağı ve yazarlarının aforoz edileceği kararlaştırılmıştır. Daha sonraki yıllarda da mutlakiyetçilikle yönetilen devletlerde bu uygulama sürmüştür, örneğin Fransa ve İngiltere’de krallık imtiyazı ile ilk kez ortaya çıkan basın, devlete bağlanmış ve siyasal konuları ele almaları yasaklanmıştır. Bunun gibi Almanya’da Habsburg hanedanından II. Rodolf, 1608 yılında Frankfurt’ta kurduğu Yüksek Sansür Mercii ile tüm basını devlet-kilise denetimine sokmuştur. Yine Fransa’da 1788 yılına kadar gazetelerin siyasal konuları ele almaları yasaklanmıştır. Liberalizmle Batı’da inanç, düşünce ve ifade özgürlüğünün ön plana çıkarılması düşüncesinden hareketle basın özgürlüğü savunulmuş ve bütün mücadeleler sonucunda basın özgürlüğüne ancak 18. yüzyılın sonlarına doğru ulaşılabilmektedir.

Osmanlı döneminde basını etkileyen ilk kanun Polis Nizamnamesi’dir. 10 Nisan 1845’te çıkarılan bu kanun polislere sansür görevi de veriyordu. Bu durum sansürün işlemesi demektir. Ardından diğer kanunlar gelmiştir; ancak basın faaliyetlerini doğrudan düzenleyen kanun 1864 tarihli “Basın Kanunu” olmuştur. Bundan sonra, hükümete gazete kapatma yetkisi veren 1867 tarihli “Âli Kararname” yürürlüğe girmiştir. Bu kararnamenin yürürlüğe konmasındaki amaç, basın yoluyla hükümet aleyhtarı fikirlerin yayılmasını önlemektir.

Osmanlı Devleti’nde basın özgürlüğü açısından belki de en önemli ve olumlu gelişme 1876’da I. Meşrutiyet’in yürürlüğe girmesiyle görülmüştür. I. Meşrutiyet’in ilanı ile kabul edilen Kanun-i Esasi’nin 12. maddesinde “Matbuat kanun dairesinde serbesttir.” hükmü yer almaktadır. Ancak bu durum yeterince hayata geçmeden II. Abdülhamid tarafından 1878 yılında Rusya ile olan savaş yüzünden Meclis’in kapatılmasıyla son bulmuştur. Bunun neticesinde II. Abdülhamid, Türk basını son derece sıkı bir takibe almıştır. Yayımlanmakta olan birçok gazete bugün komik gelecek sebeplerden dolayı kapatılmıştır.

Sıkı kontrolden bunalan gazeteciler ülkede dile getiremedikleri fikirlerini, yurt dışına çıkararak burada yayımladıkları gazeteler aracılığı ile insanlara duyurmuşlardır.

II. Abdülhamid’in tahtan indirilmesinin ardından 24 Temmuz 1908’de Kanun-i Esasi’nin yeniden yürürlüğe konulacağı yönündeki bildiri basın çalışanları arasında büyük sevinç uyandırmıştır. Bu tarihten itibaren gazetelerin, baskıya girmeden önce denetime gitmesi zorunluluğu ortadan kalkmıştır. Diğer bir ifade ile sansür kal-

dırılmış olacaktır. Ancak bu durumun kalıcı olduğu söylenemez. Yolsuzlukları önlemek ve özgürlükleri genişletmek iddiasıyla iktidara gelen İttihat ve Terakki Partisi döneminde de basın, üzerindeki baskıdan tam anlamıyla kurtulamamıştır.

Cumhuriyet'in ilanından sonra basının rahat bir nefes alacağı düşüncesi vardı. Ancak 1925 yılındaki Şeyh Said İsyanı'nın patlak vermesi neticesinde birçok gazeteci tutuklanmış, mahkemelerde yargılanmıştır. Bu isyanın ardından Mart 1925'te kabul edilen Takkir-i Sükûn Yasası'yla basın sıkı denetim altına alınmıştır. Bu sıkı denetimden en fazla etkilenen İstanbul basını olmuştur.

Cumhuriyet döneminde kabul edilen "1931 Matbuat Kanunu" ve bunu izleyen yıllarda, özellikle II. Dünya Savaşı'nın yaşandığı dönemde Türk basını, üzerindeki sıkı denetimden kurtulamamıştır.

Ülkemizde çok partili sisteme geçişin öncesinde "Basın Özgürlüğü" kavramı sorgulanır olmuştur. Ancak bu, sadece düşünce düzeyinde kalmıştır. Bu yıllarda, basın özgürlüğü kavramı yoğun olarak tartışılmaya başlanmıştır. 1946 yılında, hükûmetin kontrolü dışında, bağımsız surette faaliyet gösteren Gazeteciler Cemiyeti kurulmuştur.

Demokrat Parti iktidarının 15 Temmuz 1950'de, TBMM'de kabul edilerek 21 Temmuz 1950 tarihinde yürürlüğe koyduğu 5680 sayılı Basın Kanunu günümüze kadar birçok değişikliğe uğramıştır. Bu kanunda yer alan para cezalarının miktarları 7 Aralık 1988 tarih ve 3506 sayılı yasayla artırılmıştır. Demokrat Parti iktidarının ilk yıllarında basına daha ılımlı ve olumlu yaklaşırken bu hava daha sonra sansür lehine değişmiştir.

1980'li yıllar ise gazetecilik mesleği adına açılım yılları olmuştur. Bu dönemde, Türk basınında gazeteci kökenli olmayan ve maddi gücü olan insanlar basın sektöründe söz sahibi olmuştur. Bu yıllar sansürün gittikçe azaldığı bir dönemdir. 2004'te yürürlüğe giren Avrupa Birliği Uyum Yasaları çerçevesinde basın kanunu da çıkarılmıştır. Bu, Türk basın tarihinin en demokratik yasası olarak kabul görmektedir.

RESMÎ GAZETELER

Takvim-i Vekayi: Osmanlı Devleti'nin ilk resmî ve Türkçe yayımlanmış bir gazetesidir. Bu gazete Sultan II. Mahmut'un talimatıyla 1 Kasım 1831 tarihinde çıkarılmıştır. *Takvim-i Vekayi*, kelime anlamı itibarıyla olayların takvimi, olayların belli bir düzen içinde yazıldığı yayın anlamına gelmektedir. *Takvim-i Vekayi* farklı zaman ve pe-

riyotlarda 2 Kasım 1922 tarihine kadar yayımlanmıştır. Toplam 4608 sayı çıkmıştır.

Gazetenin her sayısı, bir öncekine göre daha gelişmiş olarak çıkıyordu. 8. sayıda Mısır'la ilgili olarak ilk tercüme makale yayımlanmıştır. İlk ilan, 11. sayıda çıkmıştır (Satılık ev ilanı).

*Takvim-i Vekayi'*yi halka sevdirmek, tanıtmak ve sürümünü artırmak için çok gayret edilmiştir.

Osmanlı Devleti'nin sınırları içinde milyonlarca Arap, Rum, Ermeni, Yahudi yurttaş yaşamaktaydı. *Takvim-i Vekayi'*deki haberleri bunlara da ulaştırmak için bu dillerde de *Takvim-i Vekayi* yayımlanmıştır. Ancak Arapça, Ermenice, Rumca *Takvim-i Vekayi'*ler uzun ömürlü olamamıştır.

Bu gazeteyi E. Semih Yalçın şu cümlelerle tanıtmaktadır:

"II. Mahmut dönemi, geniş çapta büyük değişikliklerin yapıldığı bir dönemdir. Bu yeniliklerin hepsi köklü yenilikler olmayıp büyük bir kısmı şekli olmaktan öteye gitmemiştir. Ancak şekli de olsa yapılan bu yeniliklerin halka bildirilmesi gerektiğinden *Takvim-i Vekayi'*nin çıkarılması düşünülmüştür. Bunun yanı sıra Sultan Mahmut, İzmir'de neşrolunan Fransızca bir gazetenin Türk-İngiliz ve Türk-Rus siyasi münasebetleri üzerinde tesirli olduğunu fark etmiş; Rus-İngiliz elçilerinin bu mevzudaki devamlı alaka ve şikâyetlerinden fikir ve ilham alarak devlet tarafından da bir gazete neşrinde lüzum ve fayda görmüştü.

Bir taraftan devletin siyasi ve idari icraatını hem tebaasına hem de başkalarına tanıtmak, öteden beri bilinen vak'anüvis tarihçiliğinin kaydettiği vak'aları şimdi günü gününe tespit ve neşretmek, *Takvim-i Vekayi'*nin başlıca vazifesi olarak planlanmıştı. Bu suretle, devletin içtihat mevzuunda maksatlı veya maksatsız çıkarılan dedikoduların önü alınacak, bazı yanlış ve maksatlı haberlerin devlete zarar vermesi önlenmiş olacaktı.

Gazetede nadiren de olsa yabancı devlet müdahalelerine cevap teşkil edecek yazılar da yayımlanmış, bunun yanı sıra ilme ve fenne dair yeni bilgilere yer verilmiştir. *Takvim-i Vekayi'*nin Türkçeden başka Fransızca, Ermenice, Rumca ve Arapça nüshaları da çıkmıştır. Bu uygulamadan güdülen amaç gazetenin daha geniş zümrelere ve sahalara hitap edebilmesi olarak düşünülmüştür. Fakat Osmanlı Devleti, *Takvim-i Vekayi* hakkındaki düşüncelerini hemen hiçbir dönemde tam manasıyla gerçekleştirilememiştir. Türkçe haricindeki nüshaları hem sayıca az kalmış, hem de devamlılık göstermemiştir. Ancak *Takvim-i Vekayi'*nin yayın periyodu incelendiğinde bütün eksikliklerine rağmen Osmanlı Devleti'nin sükûtuna kadar resmî gazete olarak yayımlanmaya devam etmiştir."²

Ceride-i Resmîye (Resmî Ceride): Takvim-i Vekayi gazetesinin İstanbul Hükûmeti'nin yayın organı olarak yayınına devam etmesi Ankara Hükûmeti'ne de bu tarz resmî bir gazete yayımlamayı mecbur

kılmıştır. TBMM'nin açılmasından sonra, Ankara Hükûmeti'nin resmî gazetesi olarak haftada bir gün çıkmak üzere *Ceride-i Resmîye* adıyla yayın hayatına giren gazete 7 Teşrinievvel 1336 (1920)'da yayımlanmıştır.

18 Temmuz 1337 (1921) tarihinde yayın hayatına ara vermesi nedeniyle tarih ve numaralandırmada aksamalar meydana gelmiştir.

Ceride-i Resmîye, 10 Eylül 1339 (1923) tarihini taşıyan 22. sayısından itibaren *Resmî Ceride* adıyla tekrar yayımlanmaya başlamıştır. Ayrıca "Gayr-i Resmî Kısım" adıyla ilave yapılarak siyasi haberler ve yabancı gazetelerde Türkiye hakkında çıkan yazılar bu kısımda yer almıştır. 40. sayıya kadar "Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti'nin Resmî Gazetesi" şeklinde yayımlanan *Resmî Ceride*, Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte 7 Teşrinisani 1339 (Kasım 1923) tarihli 41. sayısından itibaren "Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti'nin Resmî Gazetesi" olarak yayın hayatına devam etmiştir.

Resmî Gazete: Takvim-i Vekayi, sonra *Ceride-i Resmîye*, ardından *Resmî Ceride* ve en sonunda *Resmî Gazete*'ye dönüşen gazetenin yayın süreci için şu bilgiler bize bu konuda ışık tutacaktır:

"7 Teşrinisani 1339 (1923) tarihinden itibaren *Resmî Gazete*'nin yayımı 1925 yılına kadar fasıllı olarak devam etmiş, bu tarihten sonra özellikle 17 Kanunuevvel 1343 (Aralık 1927) tarihini taşıyan 763. sayısından itibaren *Türkiye Cumhuriyeti Resmî Gazete* adını almış ve o günden itibaren düzenli olarak yayımlanmıştır.

Resmî Gazete, 1927'de yapılan bu görev değişikliği ile "1 Haziran 1927 tarihli ve 559 sayılı" gazeteden itibaren Başbakanlığa bağlı Müdevvenat Genel Müdürlüğü'ne devredilmiştir. Müdevvenat Genel Müdürlüğü'nün çalışmalarından itibaren gazete 70x100 cm ebadında ve sayfa hacmi ihtiyaca göre tespit edilerek çıkarılmıştır. 17 Aralık 1927 tarihinde çıkan 763 sayılı kanun itibarıyla gazetenin adı "T. C. Resmî Gazete"si olarak günümüze kadar gelmiştir. 1930 yılından itibaren *Resmî Gazete*'nin her yasama yılı için bir adet olmak üzere fihristi çıkarılmaktadır.

(...)

Resmî Gazete, 1972 yılı başında günlük olarak 35.000 adet basılmış, bu sayının 12.500'ü resmî abonelere, geri kalanı da özel abonelere gönderilmiştir.

Resmî Gazete, 1322 sayılı kanunun 10 Ekim 1984 tarih ve 3056 sayılı "Başbakanlık Teşkilatı Hakkında Kanun" ile değişikliğe uğramış ve Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğüne yayımlanması esasa bağlanmıştır.

Bugün ise *Resmî Gazete*, Ankara'da Başbakanlık Neşriyat ve Müdevvenat Genel Müdürlüğüne resmî tatil günleri dışında her gün yayımlanmaktadır. *Ceride-i Resmîye* ve *Resmî Gazeteler*, Türkiye Büyük Millet Meclisi Arşivi ve Kütüphanesi'nde mevcuttur.

Resmî Gazete'nin "Yasama-Yürütmeye ve Yargı Bölümleri", "İlanlar Bölümü" ve "Resmî Gazete Fihristleri" şu alt başlıklardan meydana gelmektedir:

Yasama-Yürütme ve Yargı Bölümleri;

*Kanunlar,

*TBMM Kararları,

*Kanun Hükmünde Kararnameler,

*Tüzükler,

*Yönetmelikler,

*Bakanlar Kurulunun kurulması, atanması, görevlerini sürdürmesi, bakanların istifa ve atanmaları, kuruluşların bağlı olduğu bakanlığın değiştirilmesi Cumhurbaşkanlığına vekillik etme, atama kararları gibi tezkereler,

*Milletler Arası Antlaşmalar ve Sözleşmeler.”³

TÜRKÇE YAYINLANMIŞ OLAN GAZETELER

Bu bölümde ilk olarak birçok açıdan önem arz eden belli başlı gazeteler detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Bunların dışında kalanlar ise “Diğerleri” alt başlığıyla alfabetik olarak bir araya getirilmiş ve künye bilgileri ile sınırlı tutulmuştur.

✓ *Açıksöz*: Bu gazete üç farklı dönemde yayımlanmıştır. Bunlardan ilki 15 Haziran 1919 ile 1931 tarihleri arasında Kastamonu’da çıkmıştır. Toplam 2681 sayıdır. 1937’den sonra çıkan *Doğru Söz* gazetesi *Açıksöz*’ün devamıdır. Ahmet Hamdi, Hüsnü Açıksöz, Tahir Kara Oğuz tarafından günlük olarak yayımlanmıştır. Yazı kadrosunda İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Mehmet Âkif Ersoy, Hasan Fehmi, İsmail Habip Sevük yer almıştır. Kastamonu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti’nin yayın organıdır. Yayımlandığı dönemde oldukça popüler ve etkili mahallî bir gazete olmuştur. Millî Mücadele’yi destekleyen bir gazetedir. Yayınlarıyla savaş hakkında günlük bilgiler vermiştir.

İkinci *Açıksöz* ise bahsimize konu olan gazetedir. 1936 ile 1937 yılında yayımlanmıştır.

Üçüncü dönemde ise 1953 ile 1956 yılları arasında haftalık olarak Manisa’da Halil Onultmak tarafından yayımlanmıştır.⁴

İncelediğimiz *Açıksöz* gazetesi, *Zaman* gazetesinin devamı olup 20 Nisan 1936’da İstanbul’da yayımlanmaya başlamış bir gazetedir. *Zaman* gazetesi ise Velid Ebüzziya Nizamettin tarafından 11 Haziran 1934 tarihinden itibaren yayımlanmıştır. Bu gazete daha sonra 27 Şubat 1936 tarihinde Etem İzzet Benice’ye devredilmiştir. Bu gazetenin de ömrü, devamı olduğu *Zaman* gazetesi gibi kısadır. İlk yazı işleri müdürü Etem İzzet Benice’dir.

Açıksöz gazetesi, beklediği tirajı yakalayamadığı için 12 Mayıs 1937’de, 4 Mart 1937’den itibaren yayımlanmakta olan *Son Telgraf* gazetesi ile birleşerek kendini feshetmiştir. *Açıksöz* - *SonTelgraf* adıyla yayımına devam etmiştir.

Gazetenin yazar kadrosunda Etem İzzet Benice, Ertuğrul Şevket, Zahir Sıtkı Güvemli, Behçet Kemal Çağlar, Reşat Ekrem Koçu, Suat Derviş, Reşat Nuri Güntekin, Burhan Cahit Morkaya, Faruk Nafiz Çamlıbel, Ziya Şakir,

Nizamettin Nazif, Nusret Safa Coşkun, Rüknettin Fethi, Sezai Atilla, İskender Fahrettin Sertelli, Süleyman Tevfik, Münir Paşa, Aziz Hüdayi Akdemir, Nezihe Muhittin, Mehmet İzzet, Şakir Hazım Ergökmen, Reşat Feyzi Yüzüncü, İbrahim Hakkı Konyalı, Tarık Zafer Tunaya, Mahmut Yesari, Burhan Belge, Şerif Hulusi, Ağâh Sırrı Levent, Enver Naci Gökşen gibi isimler vardır.

Açıksöz, özellikle 1937 yılında edebî dergi hüviyetine girdi denilebilir. Çünkü bu tarihte yayınları daha çok edebiyatseverlere hitap edecek durumdadır. Bunun yayında akşam gazetesi olmanın getirdiği hafiflikler de vardır. Mesela Birinciteşrin 1938’de “Lenin’in Aşk Mektupları” adıyla yayımlanan tefrika bunun bir örneğidir.

Kanaatimizce *Açıksöz*’ü önemli kılan bir özellik, Nusret Safa Coşkun’un bu gazetede olmasıdır. Nusret Safa gazetede iki önemli seri anket düzenler. Bu anketin ilki Eylül 1936’da başlar ve “Millî Bir Edebiyat Yaratabilir miyiz?” başlığını taşır. Burada, döneminde ve günümüzde değeri kabul edilen 45 yazar yer alır. Nusret Safa bu anketlerin bir kısmını daha sonra aynı adla kitaplaştırır. İkincisi ise popüler yanı ağır basan “Aşk Nedir?” konulu ankettir. Bu ankete katılım daha azdır. Katılan kişi sayısı 28’dir. Burada da dönemin önemli kişileriyle görüşmeler yapılmıştır.

Açıksöz’de İskender Fahrettin Sertelli ve Nezihe Muhittin’in romanları da tefrika edilmiştir. Ayrıca Tarık Zafer Tunaya’nın sanat yazıları ve hikâyeleri de yayımlanmıştır.

✓ *Akın*: *Akın* gazetesi iki farklı zamanda yayımlanmıştır. İlki 1933 yılında çıkmıştır. 28 Mayıs 1933 günü İstanbul’da yayımlanan *Akın* gazetesinin sahibi ve yazı işleri müdürü Hacı Yusuf Ziya Ağaoğlu, başyazarı ise Ağaoğlu Ahmet’tir.

Kısa bir süre yayımlanan gazete, Ağaoğlu Ahmet’in hatıralarında yeni kurulan cumhuriyete ve bazı yöneticilere yönelik eleştirilerde bulunması yüzünden kapatılmıştır.

Samet Ağaoğlu, *Babamın Arkadaşları* adlı kitabında Atatürk’ün *Akın* gazetesinde Ağaoğlu Ahmet’in imzasıyla çıkan yazılara büyük tepki gösterdiğini ve bu nedenle Dolmabahçe Sarayı’ndaki bir toplantıda ona sert davrandığını belirtmektedir. Bu olaydan birkaç hafta sonra *Akın* gazetesinin yayınına son verilmiştir.

Hakkı Süha Gezgin, Ağaoğlu Ahmet, Suat Derviş, A. Şeref, Ömer Rıza Doğrul, Ağâh İzzet, A. Sedat, M. Turhan Tan, Abidin Dino, Abdülfeyyaz Tevfik, Ebubekir Hazım Tepeyran, Nurullah Ataç, Safiye Rona, Hüseyin Cahit Yalçın, *Akın* gazetesinin yazar kadrosunu oluşturmaktadır.

Gazetede Ahmet Ağaoğlu’nun anıları ile Hüseyin Cahit Yalçın’ın edebî hatıralarının bir kısmı tefrika edilmiştir.

Gazetenin yazarlarından biri olan Abidin Dino’nun burada çıkan yazıları, Adam Yayınları’na basılan Abidin Dino’nun toplu yazılarının bulunduğu kitaba girmemiştir.

Akın gazetesinin 2. dönemi 28 Ağustos 1951 ile 1953 yılları arasında kapsamaktadır. 483 sayı çıkmıştır. Tekin Erer, Recep Bilginer ve Cavit Yamaç ortaklığı ile yayımlanmıştır

Mümtaz Zeki Taşkın, Cemal Kutay, Cemil Cahit Cem, Nahit Sırrı Örik, Tekin Erer, Recep Bilginer, Cavit Yamaç, Şahap Sıtkı İlter, Orhan Fuat Köprülü, Salâh Birsell, Ziya Şakir, Abidin Mümtaz Kısakürek, Sabih Şendil, Fikret Ürgüp, Orhan Hançerlioğlu, Ahmet Hisarlı, Ârif Hanoğlu, Zahir Güvemli, Bedriye Adnan Özer, Sefa Yurdanur, Sabahattin Kudret Aksal, Kenan Harun, Fikret Âdil, Fikret Can Boztepe, Azize Erten, Necdet Rüştü Efe, Ömer Cemil Tansı, Kâzım Nami Duru gazetesinin sürekli yazarlarıdır.

Ziya Şakir'in 24 Mayıs 1952'den itibaren bir ay boyunca yazdığı "Ramazan Sohbetleri" gazetesine tiraj kazandırmıştır. Bu tefrika anlatım ve konu itibarıyla o dönemde gazetelerde yayımlanan klasik ramazan tefrikalarına yakındır. Ancak yazarın Ziya Şakir olduğu düşünülürse bu ona bir önem katacaktır.

✓ *Akşam*⁵: 20 Eylül 1918'de Necmettin Sadık Sadak, Kâzım Şinasi Dersan, Falih Rıfka Atay ve Ali Naci Karacan'ın ortaklığıyla çıkarılmıştır. Ancak kütüphanelerde bulunan en erken tarihli baskı 23 Eylül 1918'dir. Gazete 1982 yılına kadar 31077 sayı çıkmıştır.

Mondros Ateşkes Anlaşması'nın oluşturduğu havaya tepki gösteren yayınlar yapmıştır. Millî Mücadele başladığında bunu desteklemiştir. Kurtuluş Savaşı'nda 30 Ağustos günü Türk ordusunun süngü hücumu ile Afyon'a girişini tam sayfa olarak okuyucuya duyurmuştur.

1924 yılında kısa bir süre Fransızca olarak da yayımlanmıştır.

1924 yılında gazetesinin bir de "Akcham" adıyla Fransızca baskısı çıkmıştır. Gazetede ilk kadro bölünmesi 1926 yılında patlak verir. İlk Ali Naci Karacan, ardından da Falih Rıfka Atay gazeteden ayrılırlar. Buna karşılık Necmettin Sadak ve Kâzım Şinasi'nin ortak çalışması uzun yıllar devam edecektir. Enis Tahsin Til, *Akşam* gazetesinin yazı işleri müdürlüğüne getirilmiştir. Yazı işleri müdürlüğünü 1957'den sonra Hıfzı Topuz, 1965'ten sonra ise Doğan Özgüden sürdürmüştür. 1928 yılında Harf Devrimi'ni destekleyen gazete, o günlerdeki baskılarında sayfalarının yarısı Osmanlıca yarısı da Latin harfiyle basılmıştır. Gazetesinin başyazıları Necmettin Sadık tarafından yazılmıştır.

Gazetesinin yazar kadrosunda Vâlâ Nurettin, Hikmet Feridun, Selami İzzet, Enis Tahsin, Kâzım Şinasi, Falih Rıfka, Necmettin Sadık, Ali Naci, takma adlarla Nâzım Hikmet, A. Adnan Adıvar, Ahmet Refik, Halide Edip Adıvar, Şevket Rado, Vâlâ Nurettin, Sermet Muhtar Alus, Mustafa Ragıp Esatlı, Refik Halit Karay, Cemal Refik, Nihal Karamağralı, Semih Mümtaz, Sermet Muhtar Alus, Burhan Cahit Morkaya, Mekki Sait Esen, Nizam Payzın, Çetin Altan, Hıfzı Topuz, Sadettin Gökçepınar, Haluk Şehsuvaroğlu, Müşerref Hekimoğlu, Meftun Olgaç, Yılmaz Çetiner, Ferruh Doğanbüent Giz, Aziz Nesin, Orhan Koloğlu, Doğan Koloğlu, Nail Güreli, Şahap Balcı-

oğlu, Mehmet Şevki Yazman, Selim Nüzhet Gerçek, Süheyl Ünver, İbrahim Kafesoğlu, İbrahim Alaattin Gövsa, Tayyip Gökbilgin, Süleyman Kani İrttem, Reşat Ekrem Koçu, Ekrem Reşit Rey, Esat Mahmut Karakurt, M. Zeki Korgunal, Cemalettin Bildik, Fuat Köprülü, Selmi Andak, Adnan Tahir, Can Yücel, Mehmet Seyda gibi isimler vardır. Cemal Nadir uzun yıllar karikatürleriyle gazeteyi renklendirmiştir.

Akşam, 12 Mart 1941 tarihinde İstanbul'daki patlamayı haber yaptığı için iki gün kapatılmıştır.

Gazete 22 Mayıs 1921 tarihinden itibaren "Resimli Edebî İlave" vermiştir. 8 sayfalık olan bu ilavenin ömrü kısa olmuştur. Sadece 4 sayı çıkabilmiştir. 1952-1953 yılında ise gazetede sanat edebiyat sayfası hazırlanmıştır.

Refik Halit Karay, "Günler Geçerken" başlığıyla her gün siyasi içerikli olmayan, pazar günleri ise "Pazar Konuşması" başlığıyla yazılar yazmıştır. Şevket Rado da "Sözün Gelişi" başlıklı köşede ve pazar günleri "Hafta Sonu Notları" başlıklı yazılara imza atmıştır. Vâ-Nû imzasıyla Vâlâ Nurettin, Cemal Refik ise "İstanbul Hayatı" başlıklı yazısıyla görülmektedir. Semih Mümtaz'ın "Evvel Zaman İçinde" başlıklı yakın tarih yazıları yayımlanmıştır. Sermet Muhtar Alus'un "Dünden Bugüne" başlığıyla yazdığı haftalık yazıların bir kısmı kitaplaşmış olup oldukça ilginçtir. *Akşam* gazetesinde tespit edebildiğimiz ve kanaatimizce önemli olan bazı yazılar şunlardır:

Hikmet Feridun Es, Teşrinisani 1938'de ve Şubat 1939 tarihinden başlayarak dönemin önemli yazarları arasında bir anket düzenlemiştir. Ekim 1949 tarihinde Sadettin Gökçepınar birçok yazarla "Niçin Muharrir Yetişmiyor?" başlığını taşıyan seri röportaj yapmıştır. Şubat 1954'te bazı yazarlarla röportajlar yapılmıştır.

Enis Tahsin Til 1949 yılında haftalık olarak "Gazeteler ve Gazeteciler" başlıklı yıl boyu süren yazılar kaleme almıştır.

Süleyman Kani İrttem, yaklaşık on beş yıl Osmanlı'nın son dönemine ait yazılar yazmıştır. Semih Mümtaz S., Ocak 1949'da "Evvel Zaman İçinde" başlıklı yazı ile dikkat çekmektedir. Haluk Y. Şehsuvaroğlu da "Tarihten Sayfalar" köşesi ile Ocak 1949'dan itibaren oldukça ilginç konulara değinmiştir.

1937 Eylülünde "Portreci" müstearıyla bir yazar çeşitli kişileri tanıttığı bir tefrika yayımlamıştır. Hikmet Feridun Es'in 1944 yılında "Tanımadığımız Meşhurlar" başlıklı haftalık olarak yazdığı tefrikası oldukça önemlidir. Yazar, bu dizinin devamı sayılabilecek konulara başka bir gazetede devam etmiştir.

Yörük Çelebi (Vâlâ Nurettin), 1939 yılında "Ehli Salıp İstanbul'u Nasıl Fethetti?" başlıklı bir tefrikaya imza atmıştır

Refik Halit Karay da 18 - 24 Mart 1939 tarihleri arasında yayımladığı Karacaoğlan incelemesi oldukça ilginç olup çağına göre yeni bilgiler ihtiva etmektedir.

Ata Efendi hakkında Mustafa Ragıp Esatlı tarafından Temmuz 1941'de kısa süren bir tefrikaya yer verilmiştir.

Akşam gazetesinde Temmuz 1972'de "İstanbul Kapıları", Ekim 1972'de "Eski İstanbul Beyefendileri" başlıklı kısa tefrikalara yer verilmiştir.

✓ *Bugün*: Bugün adı ile sekiz farklı gazete - dergi yayımlanmıştır. "Bugün" ismi ilk defa bir dergide kullanılmıştır. 1922 yılında İstanbul'da Mürettibin-i Osmaniye Cemiyeti tarafından çıkarılmıştır.

İkinci olarak 1938 ile 1939 yılları arasında yayımlanmış bahsimize konu olan gazetedir.

Üçüncü *Bugün* gazetesi, 1940 ile 1961 tarihleri arasında 6160 sayı çıkmıştır. Reşat Enis Aygen ve Cavit Oral tarafından çıkarılmıştır.

Dördüncü *Bugün* gazetesi, 1958 yılında Ankara'da akşam gazetesi olarak yayımlanmıştır. Yazarları Fuat Süreyya Oral, Muhterem ve İrfan Medya, Nüzhet Erman ve Ömer Köseoğlu'dur.

Beşinci *Bugün* ise 28 Şubat 1964'te Ankara'da 157 sayı olarak çıkmış bir ekonomi gazetesidir. Sahibi Mehmet Sürenkök'tür. 15 Eylül 1964 tarihinde Kamuran Özbir, Faruk Taşkıran, Doğan Araslı, fikir işçileri olarak gazeteyi devralmışlardır. *Bugün* ticaret ve ekonomi gazetesidir. Yazı işleri müdürü Kamuran Özbir, sekreter Faruk Taşkıran'dır. Yazı kadrosu Emel Akdağ, Kemal Çiftler, Gülçin Kararoğlu, Talat Sumer, Mehmet Esen, Hikmet Tuna, Doğan Araslı'dır. 1966 yılında Faruk Taşkıran diğer hisseleri satın alarak gazeteyi geliştirmiştir

Altıncı *Bugün* gazetesi Mehmet Şevket Eygi tarafından çıkarılmıştır. 1966 ile 1977 arasında 1306 sayı çıkmıştır. Dinî içerikli bir gazetedir.

Yedinci *Bugün* gazetesi 1988 yılında çıkmaya başlayan Önay Bilgin'e ait gazetedir. Arda Akdiş, Yaşar Göre, Necati Zincirkıran gazetesinin yazarları arasındadır.

Son *Bugün* gazetesi ise Önce Turgay Ciner tarafından çıkarılmıştır. Daha sonra Akın İpek'e satılmıştır.

Bahsimize konu 1938 ile 1939 yılları arasında 99 sayı olarak yayımlanan bir gazetedir. Gazete Ali Naci Karacan tarafından 3 Ekim 1938 ile 11 Ocak 1939 tarihleri arasında yayımlanmıştır. Sahibi ve yönetmeni Ali Naci Karacan'dır.

Gazetenin yazar kadrosunda Falih Rıfkı Atay, Ahmet Hamdi Tanpınar, Nizamettin Nazif, Faik Bercmen, Fâzıl Ahmet Aykaç, Nurettin Artam, Yaşar Nabi Nayır, Fahri Celalettin Göktulga, Peride Celal, Lütfi Erişçi, Aslan Tufan Yazman, İbrahim Hakkı Konyalı, İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Seyfettin Orhon Çağdaş, İzzet Melih, Zeki Cemal Beydeşman, Orhan Seyfi Orhon, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Hüseyin Avni Şanda, A. Müntekim, İbrahim Hoyi, Suat Derviş, Necip Fâzıl Kısakürek, Bedri Rahmi, Peride Celal, Ziya Şakir ve Fikret Âdil gibi isimler görülmektedir.

Bugün gazetesinin sahibi Ali Naci Karacan Amerika kıtasına yaptığı gezinin izlenimlerini bir dizi olarak yayımlamıştır. Bedri Rahmi Eyüboğlu, sanat ve edebiyat alanında yazılar yazmıştır. Ziya Şakir, tarihî konuları iş-

lemiştir. Necip Fazıl Kısakürek genel konular üzerine yazılar yazmıştır. Suat Derviş, İstanbul haberleri ve söyleşiler hazırlamıştır. Nizamettin Nazif, dünyaki gelişmeleri işlemiştir. Peride Celal gazetede hikâyeye ve romanlarıyla görülür.

Ziya Şakir'in "Son Asırda Türeyen Meşhur Eşkiyalar" başlıklı dizisi 3 Ekim 1938'den itibaren yayımlanmaya başlamıştır.

İbrahim Hakkı Konyalı'nın 23 Kasım 1938'de "Tarihte Türk Mumyacılığı" başlıklı ilginç bir yazısı vardır. 27 Kasım'da da "Eski Dönemlerde İstanbul" başlıklı yazı yayımlanmıştır.

✓ *Büyük Doğu*: *Büyük Doğu* 1943'ten 1978 yılına kadar farklı periyotlarla ve kimi zaman dergi, kimi zaman ise gazete formatında yayımlanmıştır. Bu yayınları çıkaran kişi hep Necip Fâzıl Kısakürek'tir. İlki, 1943 ile 1944 arasında haftalık yayımlanan ve 30 sayı çıkan dergidir. İkincisi, 1945 ile 1948 arasında 87 sayı çıkan yine haftalık dergidir. Üçüncüsü, 1949'da haftalık gazete olarak 25 sayı çıkmıştır. Yine aynı yıl kısa bir aradan sonra "Her Cuma Çıkar Siyasî - Edebî Haftalık Gazete" olarak başlayıp 1951'e kadar 62 sayı yayımlanmıştır. Beşincisi ise ilk kez günlük gazete şeklinde 1951-1952 yılları arasında 147 sayı yayımlanmıştır. Altıncısı, 1954 yılında 10 sayı çıkan haftalık dergidir. *Büyük Doğu*'nun ikinci günlük gazete, yani yedinci dönemi 1956 yılında olup "Hakka ve Yeni Bir Dünya Görüşüne Bağlı Mukaddesatçı Türklerin Gazetesi" ibaresiyle 92 sayı çıkmıştır. Üç yıl sonra (1959) haftalık dergiye dönen *Büyük Doğu*, bu sekizinci döneminde 33 sayı yayımlanmıştır. Bundan sonraki üç dönemde de yayın hayatını birkaç yıl haftalık olarak devam ettirmiştir. (1964, 9 sayı; 1965-66, 17 sayı*; 1967-68, 26 sayı). 1969'da aylık olarak 7 sayı yayımlanmış olan *Büyük Doğu*'nun, haftalık periyotlarla 1971'de 17, 1978'de ise 5 sayı yayımlanarak yayın hayatı son bulmuştur.⁶

Büyük Doğu ismi Necip Fâzıl Kısakürek'le özdeşleşmiş, bu isimle yaklaşık 550 sayı gazete ya da dergi formatında çıkmıştır.

Bahsimize konu olan gazete günlük olup 16 Mayıs 1952 ile 19 Eylül 1952 tarihleri arasında çıkmıştır. Bu takvime göre gazetenin çıkmadığı günler de vardır. İncelediğimiz bu gazete Taksim Atatürk Kitaplığı'nda 174 demirbaş numarası ile kayıtlıdır. Burada 122 sayı bulunmaktadır.

Diğer *Büyük Doğu*'lar gibi İslamî çizgide yayın yapmıştır. Gazetenin geniş bir yazar kadrosu vardır.

Necip Fâzıl Kısakürek, Osman Yüksel Serdengeçti, Ali Fuat Başgil, İbrahim Hakkı Konyalı, Selami İzzet Sedes, Nahit Sırrı Örik, Vedat Örfi Bengi, Ferhan Tanselli, Ziyaettin Fahrettin Sertelli, Kubilay İmer, Sedat Zeki Örs, Ekrem Reşit Rey, Zafer Sülek, Mustafa Şekip Tunç, Osman Akkuşak, Abdurrahman Şeref Laç, Faruk Kadri Timurtaş, M. Raif Ogan, Kâzım Zafir, Şemsettin Kutlu, Ali Genceli, Daniş Remzi Korok, Sabri Esat Siyavuşgil, Ahmet

* *Büyük Doğu*'nun bu döneminde "Çarşambaları Çıkar Siyasî ve Edebî Gazete" ibaresi yer almaktadır.

Ateş, Suphi Nuri İleri, Faik Baysal, Eşref Edip, Hasan Çelebi, Mahmut Yesari, Mustafa Necati Sepetçioğlu, Ayhan Yetkiner bu yazarlardan bazılarıdır.

Bu gazetede ağırlıklı olarak Necip Fazıl Kısakürek'in gerek kendi adı ile gerekse takma adla yazdığı yazılar ön plana çıkar.

Bu gazetede dikkat çeken üç tefrika yer alır. İki İbrahim Hakkı Konyalı'nın "Topyekün II. Abdulhamid" başlıklı tefrikasıdır. Her ne kadar yarıda kesilmiş olsa da önemli bir çalışmadır. Diğer yazı dizisi Abdurrahman Şeref Laç imzasını taşıyan "Ben-i İsrail" başlıklı çalışmadır.

Bir başka yazı dizisi tefrika olmamakla beraber önemlidir. Bu, "Dalkavukluk Numuneleri" başlığını taşımaktadır.

✓ *Büyük Zafer*: *Büyük Zafer* gazetesi, 1949 ile 1960 yılları arasında yayımlanan *Zafer* gazetesinin devamıdır. Gazete Ankara'da yayımlanmıştır. Mümtaz Faik Fenik ve Zeki Rıza Sporel tarafından Demokrat Parti'yi desteklemek amacıyla yayın hayatına girmiştir.

Bu gazete, ikinci döneminde 7 Ocak 1962 tarihinden itibaren Muammer Kıraner tarafından çıkarılmıştır. Yazı işleri müdürü ise Turhan Dilligil'dir. Toplam 199 sayı çıkmıştır.

Büyük Zafer gazetesinin yazar kadrosu, Mümtaz Faik Fenik, Recep Bilginer, Hikmet Yazıcıoğlu, Ahmet Muhip Dıranas, Ragıp Akyavaş, Sabahattin Sönmez, Sefer Günel, Orhan Seyfi Orhon, Fazıl Ahmet, Enver Behnan Şapolyo, Adliye Fenik, Bahadır Dülger, Tarık Mümtaz Göztepe, Cenan Yakar, Hakkı Sayın, Ayhan Zühtü Velibeşe, Füzuzan Tekil, Mücahit Topalak, Abdullah Ziya Kozanoğlu, Fahri Can, Zuhuri Danışman, Necdet Evliyagil, Munis Faik Ozansoy, Necdet Rüştü Efe, Şeref Gülsoy, Mehmet Ali Kışlalı, Muvakkar Ekrem Talu, Kâzım Nami Duru, Turhan Dilligil, Ni-yazi Ahmet Banoğlu, Rasim Adasal, Adnan Ötüken, Remzi Yüreğir, Sacit Öget, Şemsettin Kutlu, Burhan Belge, Refik Korkut, Prof. Rıfki Salim Burçak gibi çoğunluğunu Demokrat Parti üyelerinin oluşturduğu misafir kalemlerden oluşmaktadır.

Samet Ağaoğlu'nun, 20 Mart 1962'den itibaren "Üç Kişi Arasında", Ni-yazi Ahmet Banoğlu'nun 11 Mart 1962'den itibaren 100 tefrika olarak "93 Harbinin Romanı", Sadı Borak'ın 24 Şubat 1962'den sonra "Yakın Tarihimizde Siyasi Cinayetler" başlıklı çalışmaları yayımlanmıştır.

✓ *Cumhuriyet*: Yunus Nadi tarafından 7 Mayıs 1924'te, İstanbul'da yayımlanmaya başlamıştır. Yayını günümüzde de devam etmektedir. Gazetenin adını Atatürk önermiştir. Cumhuriyet'in ilk kurucuları Yunus Nadi, Zekeriya Sertel ve Nebizade Hamdi'dir.

Yunus Nadi, Zekeriya Sertel, Nebizade Hamdi, Ziya Gökalp, Aka Gündüz, Yakup Kadri, Selim Sırrı, Nebizade Hamdi, Kemal Salih, Cenap Şahabettin, Kemal Ragıp, Halit Ziya, Selahattin Enis, Vedat Nedim, Mehmet Fuat, M. Agâh, Ahmet İhsan, Feridun Osman, Hüseyin Rahmi, Mümtaz Faik Fenik, Aka Gündüz, Zekeriya Sertel, Selim Sırrı, Ahmet Refik, Fatma Aliye Hanım, Necmettin Ârif, Ahmet Rasim, Ömer Rıza Doğ-

rul, General Hüseyin Emir Erkilet, İsmail Habip Sevük, Abidin Daver, Abdulhak Şinasi Hisar, Sermet Sami Uysal, Reşit Halit Gönç, Ali Ekrem Bolayır, Peyami Safa, Fuat Köprülü, Ahmet Hidayet Reel, Ercüment Kalmuk, Yusuf Osman, Abdullah Cevdet, Yusuf Ziya Ortaç, Falih Rıfkı Atay, Halit Ziya Uşaklıgil, Cahit Sıtkı Tarancı, Muhittin Birgen, İlhan Selçuk, Cevat Fehmi Başkut, Yaşar Kemal, Hamdi Varoğlu, Burhan Felek, Sabahattin Kudret Aksal, Enis Batur, Oktay Akbal, Fikret Ekinci, Sadun Tanju, Mehmet Barlas, Hasan Cemal, Cavit Orhan Tütengil, Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, Turhan Selçuk, Ahmet Şükrü Esmel, Gülten Kazgan, Emekli General Refik Tulga, Ahmet Yıldız, Bahri Savcı, Tarık Zafer Tunaya, Haydar Tunçkanat, Aslan Başer Kafaoglu, Muammer Aksoy, İlhan Arsel, Fakir Baykurt, Necati Cumalı, Tayyip Gökbilgin, Bülent Nuri Esen, Nâmik Zeki Aral, Nermin Abadan, Melih Tümer, Kenan Bulutoğlu, Jale Candan, Uğur Alacakaptan, Ragıp Sarıca, Afet İnan, Erdal Atabek, Melih Cevdet Anday, Azra Erhat, Ziya Gökalep Mülayim, Sabahattin Eyüboğlu, Ziya Kayla, Ragıp Üner, Hıfzı Topuz, Adnan Binyazar, Engin Tonguç, Vedat Günyol, Selim İleri, Rauf Mutluay, Cihat Baban, Hikmet Alkılıç, Cahit Tanyol, Hasan Ali Ediz, Muharrem Feyzi Togay, Mahmut Makal, Tuğrul Deliorman, Fahri Erdinç, Ziya Yamaç, Ömer Sami Coşar, Ali Ulvi Ersoy, Kayhan Sağlamer, Hasan Cemal, Orhan Erinç, Oktay Kurtböke, Okay Gönensin, Ali Sirmen, Yalçın Bayer, Uğur Mumcu, Ahmet Tan, Hikmet Çetinkaya, Cüneyt Arcayürek, Osman Ulagay, Gani Müjde, Çağatay Anadolu, Demir Özlü, Nazan İpşiroğlu, Seyfettin Gürsel, Haluk Özdalga, İlkay Suna, Yurdakul Fincancı, Hamit Şimşek, Faruk Birtek, Hüseyin Baş, Oruç Aruoba, Zülfü Dicleli, Nazlı Eray, Murat Belge, Çağlar Keyder, Muzafer İlhan Erdost, Berin Nadi, Erol Dallı, Şahap Balcıoğlu, Aziz Nesin, Lütü Tınç, Abdi İpekçi, Fethi Pirinçcioğlu, Necati Zincirkıran, Leyla Umar, İzzet Sedes, Esin Talu, Metin Ergin, Nazım Ulusay, Ecvet Güresin, Ferdi Üner, Elif Naci, Tan Oral, Mustafa Ekmekçi, Gülçin Çaylıgil, Mehmet Kemal, Yalçın Doğan, Cengiz Candar, Ufuk Güldemir, Kemal Özer gazetesinin yazar kadrosunu oluşturmaktadır.

İlk yazı işleri müdürlüğünü M. Zekeriya Sertel yapmıştır. Sonra Kemal Salih Sel bu görevi devam ettirmiştir. Diğer yazı işleri yönetmenleri şunlardır: M. Ağah, Feridun Osman Menteşoğlu, Abidin Daver, Vecdi Kızıldemir, Erol Dallı, Sami Karaören, Ziya Nebioğlu, Oğuz Şeren, Ümit Yaşar Oğuzcan, Kayhan Sağlamer, Orhan Erinç, Hasan Cemal, Okay Gönensin, Füsün Özbilgen.

Cumhuriyet gazetesi, 28 Ekim - 6 Kasım 1934 tarihleri arasında "Devletin genel siyasetine aykırı yayın yapmak"tan dolayı kapatılmıştır. 10 Ağustos - 9 Kasım 1940 arasında da yayının faaliyeti durdurulduğu için yayımlanmamıştır. 30 Nisan 1960'da Ali Ülvi'nin karikatüründen dolayı gazete 10 gün kapatma cezası almıştır. 24 Ocak ile 18 Şubat 1983 tarihleri arasında tekrar gazete kapatılmıştır.

Gazete 4 Şubat 1929'dan başlamak üzere ilk güzellik yarışmasını düzenleyeceğini duyurmaya başlamış ve bu yarışmayı da yapmıştır.

İlhan Selçuk daha sonra kitaplaşan “Yüzbaşı Selahattin’in Romanı” adlı eserini Ekim 1972’den itibaren tefrika etmiştir. Ahmet Rıza Bey’in anıları 26 Ocak - 19 Şubat 1950 tarihleri arasında burada tefrika edilmiştir.

Ahmet Hamdi Tanpınar’ın “Huzur” romanı 1948 yılında *Cumhuriyet*’te tefrika edilmiştir.

✓ *Dünya*: Bu adı taşıyan üç gazete yayımlanmıştır.

Bunlardan ilki, 1932 yılında haftalık olarak İstanbul’da yayımlanmıştır.

İkincisi, aşağıda tanıtacağımız 1952 ile 1981 arasında çıkmış olan gazetedir.

Üçüncüsü ise 1981’den bu yana yayımlanan ekonomi gazetesidir. Gazete 1991’den bu yana her ayın ilk cuması olmak üzere kitap eki vermektedir. Kitap ekinin yayın yönetmeni Faruk Şüyun’dur. Ekinin sabit bir yazar kadrosu yoktur. Burada en uzun süreli yazar kişi Selim İleri’dir. “Bir Daktilo Sayfası” başlığı altında yazmaktadır.

Bahsimize konu olan *Dünya* gazetesi 1 Mart 1952 tarihinde yayına başlamış ve 1981 yılında 10259 sayı çıktıktan sonra kapanmıştır. *Dünya* gazetesinin sahibi Falih Rıfki Atay, ilk dönem yazı işleri müdürü Nihat Tangür ve Yekta Ragıp Önen’dir. 1953 sonrası Ali İhsan Göğüş, Celal Uluğ, Salih Uygur, 1960 yılından sonra Muzaffer Aşkın’dır.

Dünya gazetesi 1960 İhtilali’ne kadar Demokrat Parti karşıtıdır. Ancak 1960’lardan sonra da Cumhuriyet Halk Partisi karşıtı bir politika izler.

Gazete 19 Eylül 1955’te basın kanununa muhalefet ettiği için sıkıyönetim komutanlığınca 15 günlüğüne kapatılmıştır.

Abdülhak Şinasi Hisar, Celal Uluğ, Salih Uygur, Nihat Tangür, Hüseyin Kandan, Nahit Sırrı Örik, Nurullah Ataç, Hikmet Münir, Leyla Yazıcıoğlu, Semih Balcıoğlu, Ali İhsan Göğüş, Haldun Taner, Adnan Benk, Fikret Otyam, Mahmut Makal, Semih Tuğrul, Orhan Kemal, Çetin Altan, Falih Rıfki Atay, Bedii Faik, Behçet Cemal, Hayri Alpay, Ali İhsan Barlas, Ruşen Eşref, Samih Nafiz, Yekta Ragıp Önen, İsmet Günter, Adnan Benk, Bedii Faik, Muzaffer Aşkın, Hasan Amca gazetede sürekli yazar kalemlerdir.

Dünya gazetesinde Niyazi Ahmet Banoğlu’nun “Abdulhamid Döneminde Basın Rezaletleri” başlıklı tefrikası Kasım 1955 ile Şubat 1956 arasında tefrika edilmiştir. Tefrika kısaltılarak kitap olarak yayımlanmıştır. 1960’ta “Meşrutiyet ve Vurulan Gazeteciler” başlığıyla Hasan Amca imzasını taşıyan yazı dizisi yayımlanmıştır. 1967 yılında Abdülhak Şinasi Hisar’ın ölümünden sonra onun notlarından hareketle Kadro hareketi ve komünizm aleyhinde “Yangın Var” başlıklı bir tefrika yer alır. Bu kısa tefrika polemiklere sebep olmuştur. Bunu *Yeni İstanbul* gazetesi “Bir Milliyetçinin Not Defteri” adıyla okuyucularına kitapçık olarak vermiştir. Falih Rıfki Atay, *Çankaya* adlı eserini burada tefrika etmiştir. Nahit Sırrı Örik yakın tarihe ait yazılar yazmıştır. Çerkez Ethem’in hatıraları 1962 yılında burada tefrika edilmiş, ardından kitaplaşmıştır.

Semih Balcıoğlu'nun karikatürlerine gazetenin birinci sayfasında yer verilmiştir.

Gazete Haziran 1952 tarihinden itibaren pazar günleri magazin eki vermiştir. Ekim 1954'te çeşitli yazarlarla yapılan söyleşiler yayımlanmıştır.

Dünya gazetesinde sanat ve edebiyat konuları çeşitli yazarlarca sütunlara taşınmıştır. Gazetede bu konuda Haldun Taner, Falih Rıfkı Atay, Adnan Benk, Fikret Otyam, Mahmut Makal, Semih Tuğrul'un yazıları dikkat çeker. Orhan Kemal'in hikâyeleri ve 72. *Koşuş* romanının tefrikası *Dünya*'nın sayfalarında karşımıza çıkar.

✓ *Edebiyat Gazetesi*: 1932 yılında İstanbul'da haftalık olarak 9 sayı çıkan bir edebiyat gazetesidir. Gazeteyi Orhan Seyfi Orhon çıkarmıştır.

Orhan Seyfi Orhon, Nurullah Ataç, Nâzım Hikmet, Hilmi Ziya Ülken, Selim Refik, Peyami Safa, İbnülemin Mahmut Kemal İnal, M. Cemal, Halit Ziya Uşaklıgil, Ali Canip Yöntem, Mehmet Behçet Yazar, Mustafa Şekip Tunç, Burhan Toprak, Ali Nihat Tarlan, Selami İzzet Sedes, Ruşen Eşref Ünaydın, Şükufe Nihal, Hüseyin Rahmi Gürpınar, Yaşar Nabi Nayır, Feyzullah Sacit, İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu, Kadri Edip, Necip Fâzıl Kısakürek, Filorinalı Nâzım, Suut Kemal Yetkin gazetenin yazar kadrosunu oluşturmaktadır.

Her sayıda farklı yazarlarla yapılan röportajlar yayımlanmıştır. Filorinalı Nâzım'ın dönemin yazarlarına ait tenkiti ve kendisinin şair olduğu iddiasını taşıyan ve mersiye niteliğindeki bir yazısı dikkat çekicidir.

✓ *Gündüz*: Gündüz ismi daha önce bir dergide kullanılmıştır. 1936-1939 yılları arasında 41 sayı olarak yayımlanmış olup Ali Kami Akyüz ve Hilmi Çavdarlı tarafından çıkarılmıştır.

Gündüz, 1957 yılında 337 sayı yayımlanmış bir gazetedir. Gazeteyi çıkarıp yöneten Selim Baban'dır. Demokrat Parti çizgisinde bir yayın politikası izlemiştir. Magazin yönü ağırlıklı bir akşam gazetesidir. Selim Baban, Mehmet Kunter, Celal Uysal, S. Karayavuz, Ş. Özbek, Nizamettin Nazif, Vecdi Bürün, Z. Yavaş, Suat Vına, Ercüment Kocatürk, Firuzan Hüsrev Tökin, Enver Naci Gökşen, Yüksel Baştunç, Atıf Sakar yazar kadrosunu teşkil etmektedir.

Gazete ağırlıklı olarak sütun doldurmak kaygısı ile yazılmış roman tefrikalarına yer vermiştir.

Atıf Sakar'ın "Oniki Adayı Nasıl Kaybettik?" başlıklı tefrikası 24 Mayıs 1957'den itibaren yayımlanmıştır.

Gazetede Ercüment Korutürk'ün yazdığı "İstanbul Evliyaları" başlıklı yazı dizisi diğerlerine göre ciddi bir araştırma olarak değerlendirilebilir.

Mehmet Kunter'in "Kalamış'ta Akşamcılar" başlıklı tefrikası, 1 Mart 1957 tarihinden itibaren yayımlanmıştır. Burada Kalamış ve İstanbul'un içi ve eğlence âlemi hakkında bilgi verilmektedir.

Suat Vîna'nın "Bakireler Kervanı", M. P.'nin "Sıffin Meydan Muharebesi", "Kara Yelken", "Kaptanıderya Oğlu" yayımlanmış diğer roman tefrikalarıdır.

✓ *Hakikat*: Bu adı kullanan sekiz farklı gazete yayımlanmıştır.

İlki, 1876 ile 1877 arasında İstanbul'da 305 sayı olarak çıkmış gazetedir. Gazeteyi Şükrü adında biri çıkarmıştır. Haftada 2, bazen 5 defa çıkmıştır.

İkincisi, 1896-1897 yıllarında Cenevre'de 15 günde bir yayımlanarak 12 sayı çıkmış bir gazetedir. Gazeteyi Tarsusizade Münif çıkarmıştır.

Üçüncüsü, 1911 ile 1913 arasında Eskişehir'de günlük olarak yayımlanıp 228 sayı çıkan gazetedir. Mestan İsmail, Takiyeddin, Hakkı Tarık Us gazetenin yazarlarıdır.

Dördüncüsü, Bursa'da haftada üç gün çıkan gazetedir. Gazeteyi Vasif Necdet çıkarmıştır.

Beşincisi, 1923 ile 1925 arasında Selanik'te 158 sayı çıkan gazetedir. Büyük Zafer'in kazanılması neticesinde Yunan ordusuyla Selanik'e sığınan 150'liklerden Neyir Mustafa tarafından çıkarılmıştır. Bu dönemde Türkiye ve Yunanistan arasında Nüfus Mübadelesi meselesi gündemdedir. Bu *Hakikat* gazetesi Türk muhacirlerin Anadolu'ya geçmesini engellemek için Mustafa Kemal ve Türkiye Cumhuriyeti aleyhinde propaganda yapmıştır.

Altıncısı, 1926 yılında Yusuf Ziya tarafından haftada iki gün yayımlanarak çıkan gazetedir. Giresun'da çıkmıştır. Yedincisi, 1927-1928 arasında İzmir'de 90 sayı olarak çıkmış gazetedir. Gazeteyi İhsan İzzettin, Faik Şemsettin, B. Sıtkı çıkarmıştır.

Yedincisi ise bahsimize konu olan *Hakikat* gazetesidir. 18 Temmuz 1940 tarihinde yayın hayatına giren, 1941 yılında ise kapanan kısa süreli bir gazetedir. 190 sayı çıkmıştır. Sahibi Necip Ali Küçükka, yazı işleri müdürü Cemal Hakkı Selek, başyazarı Necip Ali Küçükka'dır.

Mümtaz Faik Fenik, Kerime Nadir, Faik Bercmen, A. Müntekim, Ömer Necat, N. Aykut, Cemil Meriç, Nasuhi Baydar, Ahmet Vedat, Sadrettin Enver, Selim İlhami, Hilmi Ziya Ülken, Ali Enver Toksoy, Kemal Sülker, Osman Cemal Kaygılı, Peride Celal, Seyfettin Orhan Çağdaş, A. Celil, Samim Kocagöz, Aziz Semah, Fecri Kazıp, Vasık Balkış, Kemal Saraçoğlu, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Hüseyin Avni, Kemal Turan, Ziya Şakir, Ekrem Reşit, Refik Şükrü Suvla, Sıtkı Yırcalı, Kamuran Şerif, N. Kürkçüoğlu, Cavit Yamaç, Vedat C., Cemal Hakkı Selek, Burhan Belge, Yavuz Abadan, Fazıl Ahmet Aykaç, Niyazi Ağırnaslı, Aka Gündüz, Salâh Birsell, Sabahattin Kudret Aksal, Sabahattin Ali, Şehabettin Uzunkaya gazetede en çok ismine rastladığımız yazarlardır.

Ziya Şakir'in "Bizans Sarayında Türk Kumandanları" başlıklı tarihî tefrikası burada yayımlanmıştır.

Kerime Nadir'in "Samanyolu", Sabahattin Ali'nin "Kürk Mantolu Madonna", Ekrem Reşit'in "Barbaros", Peride Celal'in "Ana Kız" adlarını taşıyan romanları *Hakikat* gazetesinde tefrika edilmiştir.

Kanaatimizce bu gazeteyi önemli kılan Salâh Birsal, Cemil Meriç, Sabahattin Kudret Aksal, Samim Kocagöz gibi yazarların eserlerine girmemiş öykü, yazı ve söyleşilerinin olmasıdır.

Sekizinci olarak yayımlanan *Hakikat* gazetesi ise 1950'de yayın hayatına başlamıştır.

Gazetede Ziya Şakir, Ercüment Damalı, Kanca, Ümit Doğanay, Erol Ak-yüz, Virgül, Mümtaz Faik Fenik, Sıtkı Yırcalı, Zuhuri Danışman, Ahmet Muhip Dıranas, Samet Ağaoğlu, Sedat Veyis, Pakize Başaran, Firuzan Hüsrev Tekin, Rıza Özkan, Münir Süleyman Çapanoğlu, Hamdi Beşer yazmışlardır.

Ziya Şakir'in 210 sayı süren "Fatih Sultan Mehmet", Rıza Özkan'ın, "Serbest Fırka'dan Demokrat Parti'ye" başlıklı uzun süreli tefrikaları burada yayımlanmıştır.

Pakize Başaran'ın birçok hikâyesine bu gazetede rastlıyoruz.

Hakimiyet-i Miliye: Bu adla yayımlanmış olan üç gazete söz konusudur.

İlki, Mehmet Garip ve Bezmi Nusret Kaygusuz tarafından 1910 yılında İstanbul'da haftada iki defa yayımlanan gazetedir.

İkincisi aşağıda bilgisini vereceğimiz gazetedir. Diğeri ise 1955 ile 1961 yılları arasında Ankara'da yayımlanmıştır. Demokrat Parti yanlısı olan gazeteyi Hikmet Yazıcıoğlu çıkarmıştır. Yazı işleri müdürü Adnan Aktan ve sonra Faruk Taşkıran'dır. Yazarları Turgut Yılmaz, Erdoğan Esen, İhsan Yazgan, Sabahattin Ladikli, Dünder Arcayürek, Talat Sümer, Refik Korkut, Şinasi Nahit Berker, Hikmet Tanılğan, Abbas Karalı'dır.

Sivas'ta yayımlanan *İrade-i Millîye*, Mustafa Kemal'in talimatıyla *Hakimiyet-i Millîye* adıyla 10 Ocak 1920'de Ankara'da yayımlanmaya başlar. *Hakimiyet-i Millîye*'nin yayın amacı Millî Mücadele'nin sesini Anadolu'ya duyurmaktır. *Hakimiyet-i Millîye* 1934 yılına kadar bu adla 4793 sayı çıkmıştır. Bu tarihten sonra *Ulus* adını almıştır.

Haftada iki gün yayımlanan gazete 18 Temmuz 1920 - 6 Eylül 1920 tarihleri arasında yayımına haftada 3 gün olarak devam eder. 30 Ekim 1920'den itibaren *Hakimiyet-i Millîye* tekrar haftada iki gün olarak çıkar. 6 Şubat 1921'den itibaren ise günlük olarak çıkmaya başlar.

Hakimiyet-i Millîye'nin ilk sayısında Mustafa Kemal tarafından Hakkı Behiç'e dikte ettirilerek yayımlanan yazıda gazetenin çıkış nedeni ve niçin bu adı aldığı anlatılır: "Bugünden itibaren neşrolunan ve sütunlarında bütün Anadolu ile onu alâkadar eden muhitlerin durum ve olaylarını ihtiva edecek olan gazetemize bu ismi tesadüfi olarak vermedik. Gazetemizin ismi aynı zamanda takip edeceği tarihî mücadelenin de nevidir. Şu hâlde diyebiliriz ki, *Hakimiyet-i Millîye*'nin mesleği milletin hâkimiyetini müdafaa olacaktır."⁷

Yazı işleri müdürlüğüne yedek subay Recep Zühtü Soyak getirilir. Diğer yazı işleri müdürleri ise Nizamettin Nazif, Hüseyin Ragıp, Ziya Gevher Etili, Nafi Atuf Kansu'dur. Yazı işlerinde yer alan diğer isimler şunlardır: Mahmut Esat Bozkurt, Aka Gündüz, Falih Rıfık Atay, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Mahmut Soydan, Ağaoğlu Ahmet, Yahya Kemal Beyatlı, Ruşen Eşref Ünaydın, Hüseyin Tevfik, Adnan Adıvar, Tevfik Rüştü Aras, Yusuf Akçura, Osmanzade Hamdi, Yunus Nadi, İsmail Suphi Soy-sallı, Yusuf Mazhar, Nüzhet Hâşim Sinanoğlu, Sadri Ertem, Muhittin Birge, Nizamettin Nazif, Said Hikmet, Kemal Salih Sel, İzzet Ulvi Aykut, Ziya Gevher Etili, Abdülhak Şinasi Hisar, Halil Nuri Yurdakul, Enver Behnan Şapolyo, Ahmet Muhip Dıranas, Faruk Nafiz Çamlıbel, İsmail Habip Sevük, Naşit Uluğ.

İlk başyazarlar Hamdullah Suphi, Hüseyin Ragıp, Ahmet Ağaoğlu. 1923'ten sonra Recep Peker, 1924'ten 1931'e kadar Mahmut Soydan ve 1931'den sonra Fatih Rıfık Altay'dır.⁸ Gazetenin imzasız çıkan başyazılarının çoğunun Mustafa Kemal'e ait olduğu bilinmektedir. İmzasız çıkan bu yazıların üslupları kime ait olduklarına dair ipucu taşımaktadır. Ayrıca başyazılarda işlenen konular ve dile getirilen fikirler, Mustafa Kemal'in aynı dönem farklı yerlerde yaptığı konuşmalar ve yazışmalarda savunduğu fikirlerle de uyum hâlinindedir.

Gazetede haberlerde ve başyazılarda işlenen temel fikirler, dönemin olayları ile paralellik göstermektedir.

Hakimiyet-i Millîye'nin en önemli tefrikası Mart - Nisan 1926 yılında yayımlanan Atatürk'ün anılarıdır. Bu anılar farklı yayınevlerince kitap olarak basılmıştır.

Mehmet Şerif Aykut'un "Malta Hatıraları" Mayıs 1922'den itibaren yayımlanmıştır.

Halkın Dostu: Bu ismi taşıyan iki gazete yayımlanmıştır. İlki, 1928 yılında İstanbul'da Nebizade Hamdi tarafından yayımlanmış kısa ömürlü bir gazetedir.

Diğer *Halk Dostu* gazetesi ise 1930 ile 1931 yılları arasında Celal Nuri İleri tarafından İstanbul'da çıkarılmış bir akşam gazetesidir. Ancak buna rağmen önemli isimler burada yazmıştır.

Gazetenin yazar kadrosunu Sadri Ertem, Nizamettin Nazif, H. İhsan, Hüseyin Rıfat Işıl, Mahmut Yesari, Yusuf Akçura, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Faruk Nafiz Çamlıbel, Yusuf Ziya, Cenap Şehabettin, Celal Nuri İleri, Nezihe Muhittin oluşturmaktadır.

Gazetede Nezihe Muhittin'in roman ve hikâyeleri tefrika edilmiştir.

✓ *Hergün*: Bu isimle üç gazete yayımlanmıştır.

İlki, 1934 yılında Ratip Tahir Burak, Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu ve Vâlâ Nurettin tarafından İstanbul'da çıkarılan günlük siyasi gazetedir. Diğerleri ise bahsimize konu olan gazetedir.

12 Kasım 1947-1979 yılları arasında 18696 sayı yayımlanan gazeteyi Mehmet Faruk Gürtunca çıkarmıştır. *Hergün* bir akşam gazetesidir. Yazı işlerini fiilen yöneten sorumlu müdür Niyazi Ahmet Banoğlu, ardından Abbas Parmaksızoğlu'dur.

Gazetenin yazar kadrosunu Mehmet Faruk Gürtunca, Niyazi Ahmet Banoğlu, Abbas Parmaksızoğlu, Nizamettin Nazif, Adnan Giz, Rıza Ruşen, Ahmet Esat, Baha Özler, Reşat Ekrem Koçu, Şemsi Belli, Ümit Deniz, Murat Sertoğlu oluşturmaktadır.

Gazete milliyetçi bir söyleme sahiptir. Zaman zaman CHP ve sol fikirli kişi ya da gruplara sert eleştiriler yöneltmiştir.

Gazete 19 Eylül 1955'te basın kanununa muhalefet ettiği için sıkıyönetim komutanlığınca 15 gün kapatılmıştır.

Niyazi Ahmet Banoğlu, Murat Sertoğlu ve Adnan Giz tarih konularında yazmıştır. Reşat Ekrem Koçu özellikle İstanbul ve tarihini ele alan yazılar kaleme almıştır. Nizamettin Nazif birbirinden farklı konularda yazmıştır. Gazetenin röportajlarını ise Ümit Deniz yapmıştır. Gazetede çeviri, adapte ve yerli romanlara sürekli yer verilmiştir.

Mehmet Faruk Gürtunca ise gazetenin politikalarını belirleyen yazılar kaleme almıştır.

En son 1995 yılından itibaren aynı adla yayımlanmaya başlayan gazetenin sahibi Turgut Altınok'tur. Daha sonra kapanmıştır.

✓ *Hizmet*: Hizmet adı ile beş farklı zamanda gazete çıkmıştır.

İlki, 1886 yılında önce İzmir, ardından Paris'te haftalık olarak 9 sayı yayımlanmıştır. Yazarları Halit Ziya Uşaklıgil, Mehmet Şeref Aykut, Mehmet Nüzhet ve Tefik Nevzat'tır.

İkincisi, 1887 ile 1897 yılları arasında İzmir'de haftada iki gün çıkarak 1141 sayı yayımlanan siyasi bir gazetedir. Ahmet Celadet gazetenin sahibidir.

Üçüncüsü, 1903 ile 1905 arasında İzmir'de Hatem Süleyman Tandoğdu tarafından çıkarılan gazetedir.

Dördüncüsü, 1 Nisan 1926 ile 1928 arasında İzmir'de 1016 sayı çıkarılan milliyetçi söyleme sahip bir gazetedir. Zeynel Besim Sun, Tokadizade Şekip, Halit Ziya Uşaklıgil, Kemal Talat, Ali Şadi, Ferit Ragıp Tuncor, Abdullah Cevdet, Hâşim Nezihi, Mahmut Nedim, Orhan Rahmi Gökçe, Hüseyin Avni Şanda yazarlarıdır.

Hizmet adıyla yayımlanmış son gazete 14 Mayıs 1952'de yayın hayatına girmiştir. 221 sayı yayımlanmıştır. Gazetenin sahibi Kemal Onan, yazı işleri müdürü ve başyazarı Ahmet Muhip Dıranas'tır.

Hizmet, Cumhuriyet Halk Partisi aleyhinde yayın yapmıştır.

Ahmet Muhip Dıranas, Fahri Can, Hamdi Varoğlu, İ. Fikret, Selahattin Karayavuz, M. Şerif Alyanak, Rifki Salim Burçak, T. Carım, Nuri Kavaklı,

Mehmet Alioğlu, İhsan Boran, Kemal Onan, Rüştü Şardağ, Ahmet Cengiz, Cemalettin Saraçoğlu, Hüseyin Şehsuvar, Selahattin Güngör, Recep Bilginer, Muhtar Körükçü, Münir Süleyman Çapanoğlu, Zuhuri Danışman, Abdurrahman Necati, Muharrem Zeki Korgunal, Ârif Hanoğlu, Refi'î Cevat Ulu-nay, Neşet Halil Öztan, Şükrü Pamirtan, N. O., M. N. gazetesinin yazar kadrosunu oluşturmaktadır.

Sultan Reşat Mabeyncilerinden N. O., 25 Temmuz 1952'den sonra "Meşrutiyet Sarayı Hatıraları", M. N. ise 18 Ağustos'tan sonra "Talat Paşa'ya Dair Bir Hatıra" başlıklı kısa dizilerini yayımlamışlardır. Fahri Can 10 Haziran'dan sonra İttihat ve Terakki hatıralarını, T. Carım 14 Mayıs'tan sonra "Hazreti Muhammed, Sahabe ve Tabiin Mektupları" başlıklı diziyi yayımlamışlardır.

Cemalettin Saraçoğlu, Muharrem Zeki Korgunal, eski İstanbul ve İstanbul ramazanlarına dair dağınık ama oldukça ilginç yazılar yazmışlardır.

Ahmet Muhîp Dıranas'ın burada yazdığı yazılar önce Adam Yayınları, sonra Yapı Kredi Yayınlarınınca basılan toplu yazılar kitabına girmemiştir.

Muharrem Zeki Korgunal 10 Temmuz 1952'den sonra "İlk Selçuklu Hükümdarı Tuğrul Bey" ve İhsan Boran 14 Mayıs'tan sonra "Büyük Türk Korsanı Ahmet Reis" başlıklı tarihî romanlarını tefrika etmişlerdir.

✓ *Hür Adam*: 1 Kanunuevvel 1930'da yayınına başlamıştır. Son sayısı ise 8 Kanunusani 1930'dur. 39 sayı çıkmıştır. Bu gazeteye İstanbul kütüphanelerinden sadece Taksim Atatürk Kitaplığı'nda rastlayabildik. Diğer kütüphanelerde araştırma yapma imkânımız olmadığından gördüğümüz cilt üzerinden bilgiler verilecektir. Gazetenin sahibi Esbak İzmit Mebusu Mehmet Fuat, yazı işleri müdürü ve başyazarı da Mehmet Fuat'tır.

Mehmet Fuat, Sabiha Zekeriya, Ömer Rıza Doğrul, M. N., T. N. (Bu isim Haydar Rıfat Yorulmaz'a ait olabilir.), Hafız Necip, Muammer İzzet gazetesinin yazarlarıdır.

"Kara Korsan", "Deli Aslan", "Kılıç Ali" isimli romanlar tefrika edilmiş, ancak yazarları belirtilmemiştir.

Siyasi bir gazete olarak görünmekle beraber ticari bir gazetedir. Çünkü dört sayfalık gazetesinin en aşağı bir buçuk sayfası çeşitli reklamlarla doludur.

✓ *Hürriyet*: *Hürriyet* gazetesi beş farklı zamanda yayımlanmıştır.

İlki, Londra ve Cenevre'de 1868-1870 yılları arasında 100 sayı olarak haftalık yayımlanmıştır. Yeni Osmanlılar Cemiyeti'nin gazetesi olarak önce Londra'da haftada bir olmak üzere yayımlanmıştır. Mısırlı Mustafa Fazıl Paşa tarafından desteklenip çıkarılmıştır. Nâmık Kemal ve Ziya Paşa yönetiminde çıkmıştır. Ali Suavi ve Çapanzade Agâh bu gazetede yazmışlardır. Burada Osmanlı Devleti'nin iç ve dış siyasetini eleştiren, hürriyet fikrini ve meşrutî yönetim arayışını ifade eden yazılara yer verilmiş; devlet adamlarını, özellikle Âli ve Fuat paşaları tenkit eden makaleler yayımlanmıştır. Gazete 64. sayısından itibaren Nâmık Kemal'in gazeteden ayrıl-

ması üzerine, Ziya Paşa tarafından Cenevre’de çıkarılmaya başlanmış, 100. sayıdan sonra da kapanmıştır. *Hürriyet*, yakın tarihimizin ilk siyasi partisinin yayın organı olması ve meşrutiyetin düşünsel alt yapısını hazırlaması bakımından ayrı bir önem arz eder.

İkincisi, 1893-1898 yılları arasında 82 sayı olarak 15 günlük periyotlar hâlinde yayımlanmıştır. Londra’da Selim Faris tarafından çıkarılmıştır.

Üçüncü *Hürriyet* gazetesi ise 1908-1909 yılları arasında 25 sayı olarak haftada iki defa çıkmak suretiyle yayımlanmıştır.

Son *Hürriyet* gazetesi ise 1948’den günümüze gelen gazete olup aşağıda bu gazeteye ait bilgiler verilmiştir.

1932’den 1950 yılına kadar 821 sayı çıkmış olan *Yedigün* dergisi, 1947 yılında kendi bünyelerinde bir gazete çıkarılacağını okurlarına duyurur. Gazeteyi çıkaran Sedat Simavi, gazeteyi halkın beğenmesi ve tutması için önceden bir isim önerme kampanyası açmış ve bu suretle daha gazete çıkmadan onun benimsenmesini sağlamak amacıyla kamuoyu oluşturma çabalarına girmiştir. Kendisine teklif edilen birçok isim arasından özgürlük kavramını vurgulayacak olan “Hürriyet” ismi benimsenmiştir. *Hürriyet*’i çıkaran Sedat Simavi, gazete yayımlama konusunda oldukça tecrübeli bir isimdir. 1 Mayıs 1948 Cumartesi günü İstanbul’da ilk sayısı yayımlanan bu gazetenin başlığının altında “Günlük Müstakil Siyasi Gazete” ibaresi bulunmaktadır. Bu gazete günümüze kadar yayımlanmaya devam etmiştir.

Gazetenin ilk yazı işleri müdürü Samih Tiryakioğlu’dur.

Gazete 19 Eylül 1955’te basın kanununa muhalefet ettiği için sıkıyönetim komutanlığına 15 gün süre ile kapatılmıştır.

Hürriyet yayımlandığı ilk dönemlerde farklı bir çizgiyi takip ettiği için bazı tenkitler almıştır. Özellikle resimli olması yönüyle dönemindeki gazetelerde “gazeteli resim” olarak tanımlanmıştır. Bu eleştirilere rağmen gerek döneminde gerekse günümüzde bu yönü kabul görmüştür. Bu yeniliği baskı teknolojisinde de uygulamış, saatte beş renk üzerinden 44.000 nüsha basan, modern ve süratli bir rotatifle işe başlamıştır.

Sedat Simavi, *Yedigün* dergisinde yazan ünlü yazarları da *Hürriyet*’in kadrosuna dâhil etmiştir. Gazetenin başına Ankara’dan Samih Tiryakioğlu getirilmiştir. Ayrıca Refik Halit Karay, Rakım Çalapala, Sait Faik, Kemal Tahir, Vahdet Gültekin, Nihat Sami Banarlı makale, fıkra, hikâye yazmak üzere bu kadroya katılmışlardır.

Gazetede Rahmi Karaca, Bedrettin Ahmet İhsan gibi tecrübeli muhabirler de yazılar yazmıştır.

Gazetede dönemin güçlü isimleri yazar kadrosunda yer almıştır. Faruk Nafiz Çamlıbel’in “Haftanın Manzarası” başlığı ile farklı konularda yazdığı görülür. Onun 29 Ekim 1949’da yayımladığı “Cumhuriyet” adlı yazısı gerçekten bugün de Cumhuriyet’e nasıl bakılması gerektiği konusunda önemli ipuçları vermektedir.

Bize göre bu gazeteyi önemli kılan etkenlerden biri de üzerine nice tezler yapılmış ve kitaplar yazılmış olan Sait Faik Abasıyanık'a ait altı çeviri romanın araştırmacılar tarafından fark edilmemiş olmasıdır. 1948 ve 1949 yıllarında yayımlanan bu metinlerin kitaplaşması Sait Faik ve edebiyat adına bir kazanç olacaktır. Söz konusu tefrikaların isimleri ve ilk yayımlanış tarihleri ise şöyledir: Çerez Sofrası (4 Ekim 1948), Uğursuz Fal (11 Ekim 1948), Sisli Gece (15 Ekim 1948), Katili Herkes Bulamaz (18 Ekim 1948), Serap (12 Kasım 1948), Kaçıklar Sefinesi (25 Kasım 1948), Marc Bernard (19 Şubat 1949).

Yine bu gazetede tefrika hâlinde kalmış bir önemli roman da Nihat Sami Banarlı'ya aittir. "Bir Güzelliğin Hikâyesi" başlığını taşıyan eser Nisan 1949'da yayımlanmıştır. Ayrıca yazarın burada yazdığı bazı yazıları da Kubbealtı Cemiyeti tarafından bir külliyat hâlinde yayımlanmıştır.

Faruk Nafiz Çamlıbel'in imzasını taşıyan "Ayşe'nin Doktoru" adlı romanı da Kasım 1949'da tefrika edilmiştir.

Reşat Nuri Güntekin'in çeviri romanı "Bir Gencin Romanı" da 1 Ağustos 1951'den sonra 46 tefrika olarak yayımlanmıştır.

Tahminimize göre takma ad olan Mehmet Reşit'in 1951 yılında haftalık olarak yazdığı tarih sohbetlerini içeren yazılar dikkat çekicidir.

Gazetede ayrıca Kemal Tahir'in takma adla yazdığı Mayk Hammer tarzı adapteleri vardır. Ağustos 1949'da yayımlanan "Cam Kıran Çocuk", Temmuz 1950'de "Zoraki Nişanlı" ve Şubat 1951'de yayımlanan "Bir Nerdin Divanının Esrarı" günümüze kazandırılması gereken eserlerdendir.

Etem İzzet Benice'nin Ocak 1956'da tefrika ettiği "Posta" adlı romanı da unutulmamalıdır.

Muazzez Tahsin Berkant da Mayıs 1957'de "Gençlik Rüzgârı" ismiyle bir roman tefrika etmiştir.

Kerime Nadir de *Hürriyet*'te Ocak 1957'de "Esir Kuş" adlı eserini tefrika etmiştir. Ayrıca bir dönem çok yaygın olan İngiliz Kemal dizilerinden olan "İngiliz Kemal Kıbrıs Mamasının Peşinde" başlıklı bir tefrikada gazete sayfalarında yer almaktadır.

✓ *Hürses*: Bu isimle iki gazete yayımlanmıştır. İlki, aşağıda bilgi vereceğimiz 1945 yılında çıkmış olan gazetedir. Diğeri ise 1951 ile 1955 yılları arasında 1083 sayı olarak Ankara'da yayımlanmış günlük bir gazetedir. Sahibi Necdet Baytok ve Cavit Oral'dır. Önce CHP yanlısı olarak yayın yapmıştır. Sahibi Cavit Oral, Demokrat Parti'den Tarım Bakanı olunca gazete kapanmıştır.

Yazarları Cavit Oral, Necdet Baytok, Kemal Deniz, Turhan Erker, Faruk Taşkiran, Haluk Akgün, Fethi Giray, İbrahim Cüceoğlu, Selami Kiper, Yalçın Uraz, Turhan Ayru, Hüseyin Ezer'dir.

Bahsimize konu olan *Hürses* gazetesi 24 Eylül 1945'te yayın hayatına başlamıştır. 193 sayı çıkmış ve 1946'da kapanmıştır.

Gazetenin sahibi ve yazı işleri müdürü Saim Nuri Uray, başyazarı Hikmet Bayur'dur. Gazete 4 sayfadır. Kapanmasına yakın edebiyat, gençlik ve spor sayfalarına yer verdiği için bu günlerde altı sayfa olmuştur.

Saim Nuri Uray, Hikmet Bayur, Nimetullah Öztürk, Hikmet Nisari, Şemsi Belli, Muazzez Tahsin Berkant, Kenan Öner, Şahap Balcıoğlu, Suat Derviş, Tevfik Turan, Münif Mustafa, Sem, Faruk Keleş, Sedat Taylan, Cemal Yener, Osman Nuri Balkanlı, Mehmet Efe, Murat Kayahanlı, Suphi Nuri İleri, Remzi Tozanoğlu, Rıdvan Tezel, Celalettin Ezine, Mehmet Ali Yalçın, Şinasi Saba, Fahir Onger, Kemal Bilbaşar, Salâh Birsal, Necati Cumalı, Faik Baysal, Oğuz Özdeş, Kemal Bekir Manav, İbrahim Minnetoğlu, Gavsî Ozansoy, Muammer Alatur, Haşmet Akal, Behçet Necatigil gazetesinin yazar kadrosunu oluşturur.

Gazetenin son zamanlarında Celalettin Ezine yönetiminde edebiyat sayfası hazırlanmıştır. Bu sayfada Şemsi Belli, Muazzez Tahsin Berkant, Şahap Balcıoğlu, Suat Derviş, Celalettin Ezine, Şinasi Saba, Fahir Onger, Kemal Bilbaşar, Salâh Birsal, Necati Cumalı, Faik Baysal, Oğuz Özdeş, Kemal Bekir Manav, İbrahim Minnetoğlu, Gavsî Ozansoy, Haşmet Akal, Behçet Necatigil yazmıştır. Salâh Birsal'ın "Dünya Şarkısı", Necati Cumalı'nın "Saat 5'te İstanbul" isimli şiirleri yayımlanmıştır. Gavsî Ozansoy ise 17 Ekim 1945'te niçin tasfiye istediklerine dair bir yazı kaleme alır. Bu gazete-de ayrıca Behçet Necatigil'in Rilke çevirileri de yayımlanmıştır.

Gazetede Aziz Şevket tarafından "Bir Millî Tiyatro Kurabilir miyiz?" başlıklı seri anket düzenlemiştir. Ankete dönemin önemli yazarları katılmıştır. Ayrıca Suat Derviş'in "Yaprak Kımıldamasın", Şahap Balcıoğlu'nun "Esrarengiz Yuva", Muazzez Tahsin Berkant'ın "Mağrur Kadın", Mummar Alatur'un "Dekobra" adlı romanları tefrika edilmiştir.

✓ *Hürvatan*: Bu isimle iki gazete çıkmıştır. İlki, bilgisini vereceğimiz gazetedir.

Diğeri ise 1981 - 1984 yılları arasında 2534 sayı olarak Ankara'da çıkmış gazetedir. Bu, *Savaş* gazetesinin devamıdır.

Vatan gazetesinin devamı olan *Hürvatan*, 1961 ile 1962 arasında 626 sayı çıkmıştır. Gazeteyi Ahmet Emin Yalman çıkarmıştır. Yazı işleri müdürü Selami Akpınar'dır. 1962 yılından sonra tekrar *Vatan* adını almıştır.

Gazetenin yazar kadrosu oldukça geniştir. Ahmet Emin Yalman, Süheyl Ünver, Özcan Ergüder, Turhan Feyzioğlu, Mehmet Seyda, Ratip Tahir Burak, Coşkun Kırca, Hayati Asilyazıcı, Cemal Hüsnü Taray, Hasan Refik Ertuğ, Kerim Ömer Sağlar, Şemsi Kuseyri, Sadun Tanju, Safa Önal, Ümit Bekman, Türker Acaroğlu, Nezih H. Neyzi, M. H. Zal, Mehdi Zıt, Abdurrahim Bengisu, İbrahim Hoyi, Ercüment Özbay, Muazzez Tahsin Berkant, Tahran Erdem, Mehmet Ali Sebük, Tevfik Remzi Kazancıgil, Taylan Sorgun, Tahir Alangu, Şemsettin Günaltay, Ahmet Naim, Şükran Kurdakul, Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu, Sezer Tansuğ, Osman Turgut Pamirli, Ümit Yaşar Oğuzcan, Osman Atilla, Selami İzzet Sedes, Ümit Deniz, Sabih Şendil, İlhan Berk, Abidin Dino, Ahmet Oktay, Attilâ İlhan, Adnan Özyalçiner, Ercüment Uçarı, Turhan

Ragıp, Kemal Özer, Ali Püsküllüoğlu, İbrahim Zeki Burdurlu, Metin Eloğlu, Nüvit Osmay, Kemal Bekir, Doğan Hızlan, Sabahattin Kudret Aksal, Nuri İyem, Fahir Aksoy, Mustafa Baydar, Şevki Erler gazetesinin yazar kadrosunu teşkil etmektedir.

Gazetede Süheyl Ünver'in portre yazıları dağınık olarak yayımlanmıştır. Bu yazılardan bazıları şunlardır: Salih Zeki, Fatin Gökmen, Keçecizade Reşat Fuat, Yahya Kemal, Mehmet Âkif, Atatürk...

Şevki Erler ise 16 Mayıs 1961 tarihinden başlayarak "Demokrat Partinin Son Günleri" başlıklı bir tefrika yayımlamıştır.

Kim tarafından yayına hazırlandığı belli olmayan General Nasır'ın hatıraları da 2 Temmuz 1961'den itibaren tefrika edilmiştir.

O dönemdeki 21 bakanın eşiyile yapılmış röportajlar Kasım 1961 tarihini taşır.

Mustafa Baydar, çeşitli yazarlarla yaptığı söyleşileri 20 Aralık ve 4 Mart arasında hafatalık olarak yayımlamıştır. Ayrıca Mustafa Baydar 21, 28 Mart ve 5 Nisan 1962 tarihlerinde "Şiirden Kim Anlar?" sorusunu yöneltildiği tek soruluk anketin cevaplarını yayımlar.

Ümit Deniz, 3 Temmuz 1961'de başlayan ve "8'E Çeyrek Kala" adını taşıyan bir roman tefrika etmiştir.

Mehmet Seyda da 26 Şubat ile 19 Nisan 1961 tarihleri arasında "Kapılar Kapalıydı" başlıklı romanını yayımlar. Muazzez Tahsin Berkant da "Işık Yağmuru" adlı romanını 20 Ekim 1961 tarihinden sonra burada yayımlamıştır.

✓ *İkdam*: Bu gazete, iki dönem hâlinde çıkmıştır.

İlk dönemi 1896 - 1928 yıllarını kapsamaktadır. İlk defa 23 Haziran 1896 tarihinde İkdamcı Ahmet Cevdet tarafından yayımlanmıştır. Döneminde dikkat çekici gazetelerden olmuştur. Savaş yıllarında Yakup Kadri Karaosmanoğlu yönetiminde Kurtuluş Savaşı'nı destekleyen *İkdam* gazetesi, diğer gazetelere örnek teşkil edecek uygulamalar yaparak dikkat çekmiştir.

1909 ile 1911 yılları arasında *Yeni İkdam* adını almıştır.

Gazetenin başarılı olmasında en büyük etken gazetenin sahibi ve başyazarı olan Ahmet Cevdet'in gazetecilikten yetişmiş olmasıdır.

Gazete 31 Mart olaylarından sonra kısa bir süre kapatılmıştır. Ayrıca savaş yıllarında ülkenin içinde bulunduğu güçlükleri sayfalara yansıtmış, Kurtuluş Savaşı'nda Ankara'ya muhabir gönderen ilk İstanbul gazetesi olmuştur.

İkdam, ilk döneminin sonlarına denk gelen zamanda yapılan harf değişikliğini savunur ve ilk uygulayıcılarından olur. Bu durum gazetede bir haberde şöyle geçer: "Aziz karilerimize çarşamba gününden itibaren Celal Nuri Bey son tadilat ile kati şeklini almış olan yeni Türk harflerine ait derslerini gazetemizde yazmaya başlayacağız."

Ebüsüreyya Sami, Yunus Nadi Abalıoğlu, Asaf Muammer, Reşat Ekrem Koçu, *İkdam* gazetesinin yazı işleri müdürlüğünü yapmışlardır.

İkdam'da Ahmet Cevdet, Ahmet Refik, Ahmet Rasim, Ahmet Hâşim, Ali Reşat, Abdurrahman Şeref, Asaf Muammer, Mecit Çetin, İlhami Safa, Etem İzzet Benice, Burhanettin Ali, Yunus Nadi Abalıoğlu, Celal Nuri İleri, Şehbenderzade Filibeli Ahmet Hilmi, Şükrü Baban, Ahmet Nezihi, Ali Kemal, Hüseyin Rahmi Gürpınar, Refi'î Cevat Ulunay, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Ali Naci Karacan, Cemalettin Saraçoğlu, Hamit Nuri Irmak, Ebüsüreyya Sami, Zeki Megamız, Kemaletin Şükrü, Burhan Cahit Morkaya, Mahmut Yesari, Aka Gündüz, Celal Nuri, Abidin Daver, Osman Cemal, Ali Nahit, Ahmet Nazif, Mecit Çetin gibi yazarlar yazmışlardır. Basınımızın en eski foto muhabiri olarak ün yapan Ferit İbrahim de *İkdam*'dadır.

Gazetede Abdurrahman Şeref, Ahmet Rasim, Ali Reşat ve Ahmet Refik tarihî konuları işleyen yazılar yazmıştır. Ahmet Hâşim'in fıkraları, Aka Gündüz'ün ve Celal Nuri'nin yazıları ilgiyle takip edilmiştir. Kemaletin Şükrü, Ebüsüreyya Sami'nin ve Burhan Cahit Morkaya'nın telif romanları ile Zeki Megamız'in Arapçadan tercüme romanları tefrika olarak yayımlanmıştır. Mahmut Yesari de hikâyeleriyle bu gazetede görünen isimlerdendir.

İkdam Gazetesinin İkinci Defa Yayımlanması

12 Ocak 1939 tarihinde ikinci kez yayın hayatına başlayan *İkdam* 1943 yılına kadar yayımlanır. Bu dönemde sabah gazetesi olmayıp akşam gazetesi olarak çıkmıştır. Adı ise *İkdam Akşam Postası*'dır. Bir süre sonra ise *İkdam Sabah Postası* adını alır. Daha sonra da *İkdam Gece Postası* adıyla yayımlanır.

İkdam'ın yazar kadrosu, Ali Naci Karacan, Ahmet Ağaoğlu, Dr. Besim Ömer Akalın, Nizamettin Nazif, Yusuf Ziya Ortaç, İbrahim Alaattin Gövsa, Ali Naci, Peride Celal, Hüseyin Rahmi, Ebuzziya Velid, Emekli General Kemal Koçer, Yusuf Osman, Mahmut Yesari, Selami İ. Sedes, Osman Cemal Kaygılı, Dr. Fahrettin Kerim Gökay, Prof. Dr. Hilmi Ziya Ülken, Prof. Dr. Yavuz Abadan, Osman Cemal, İhsan Boran, Hayri Muhittin, Ziya Şakir, Nüzhet Baba, Murat Kayahan, Muammer Alatur, Neriman Hikmet, M. Sami Karayel, M. Rasim Özgen, Naci Sadullah, Kadri Kemal Kop, Reşat Ekrem Koçu, Orhan Kemal, Halikarnas Balıkcısı, Falih Rıfkı Atay, Ahmet Şükrü Esmer, Faik Berçmen, Cemalettin Şükrü, Şerif Hulusi Bora, Adnan Akın, Adem Göđdir gibi isimlerden meydana gelmektedir.

Gazetede Yusuf Ziya Ortaç "Hergün", İbrahim Alaattin Gövsa "İşaretler", Ali Naci "Daha İyi Olmaz mı?", Nizamettin Nazif "Meseleler", Mahmut Yesari "Görüp Duyduklarım", Selami İ. Sedes "Günün Tenkidi" ve Osman Cemal Kaygılı "Dağarcık" başlığını taşıyan yazılarıyla okuyucuları kendilerine bağlamıştır.

Mahmut Yesari, Hüseyin Rahmi, Peride Celal, Orhan Kemal, Halikarnas Balıkcısı roman veya hikâyeleri ile bu gazetede görülen belli başlı isimlerdir.

Mayıs 1942’de Neriman Hikmet, çeşitli yazarlarla “İleri Türk Müziği Nasıl Olmalıdır?” başlıklı bir seri röportaj yapmıştır.

Ziya Şakir ise 20 Eylül 1942’de başlayan “Sultan Reşat ve İttihatçılar” başlıklı bir tefrika yayımlamıştır. Şerif Hulusi Bora, “Sinekli Bakkal’daki Hatalar” başlıklı ilginç bir yazıya imza atmıştır. Kemalettin Şükrü’nün 1929’dan ölümüne kadar çeşitli tefrikaları bu gazetede yayımlanmıştır.

✓ *İleri*: Bu gazete, iki farklı zamanda çıkmıştır. İlki, aşağıda bilgisini vereceğimiz gazetedir. Diğeri ise 1944 yılında Suphi Nuri İleri tarafından çıkarılmış günlük bir gazetedir.

İleri, 1 Ocak 1918 - 2 Aralık 1924 tarihleri arasında 2042 sayı olarak çıkmış olan bir İstanbul gazetesidir. Celal Nuri İleri, Suphi Nuri İleri, Halil Lütfi Dördüncü, Cemalettin Saraçoğlu’nun beraber çıkardıkları gazetedir. *Âti* gazetesinin devamıdır. Kapanmasının ardından *Âti* ve *Ahval* gibi adlarla tekrar yayımlandıysa da kalıcı olmamıştır. En sonunda *Son Telgraf* gazetesine katılmıştır. Gazetenin yazı işleri müdürlüğünü Celal Nuri İleri yapmıştır. Gazetenin mesul müdürü Feridun Fikri’dir.

Gazete günlük yayımlanıp 1-393 sayılar *Âti*, 394/782. sayılar *İleri*

✓ *İnkılâp*: Bu isimle dört gazete yayımlanmıştır. *İnkılâp* isimli ilk gazete 1870 yılında Hüseyin Vasfi Paşa ile Mehmet Bey tarafından Cenevre’de çıkarılmıştır. Meşrutiyet rejimine yönelik tenkitler içeren yazılar yayımlanmıştır. İkinci *İnkılâp*, Mustafa Bahaettin tarafından 1909’da yayımlanmıştır. Üçüncüsü, 30 Ağustos 1930’da İstanbul’da Ali Naci Karacan tarafından çıkarılmıştır. Bu gazete, 5 ay yayımlanmış ve 153 sayı çıktıktan sonra 2 Şubat 1931’de kapanmıştır.

Mahmut Yesari, Burhan Cahit, Aka Gündüz, Ali Naci Karacan, Fahrettin Kerim Gökay, Burhan Cahit Morkaya, Aka Gündüz, Mehmet Emin, Reşit Saffet Atabinen, Ahmet Hidayet Reel, Osman Cemal Kaygılı, Kemalettin Şükrü, Abdullah Ziya Kozanoğlu, Nezihe Muhittin, Cevat Rüştü, Ragıp Kemal, Abdullah Cevdet bu gazetede imzası olanlardır.

Gazete yayımlandığı dönemde yeni kurulan Serbest Cumhuriyet Fırkası’nı desteklemekle beraber onun etrafında toplanan Cumhuriyet aleyhtarlarına tepkiyi de belirten yazılara da yer vermiştir.

Gazetede sıkça Arif Oruç ile yaşanan polemikle ilgili savunma yazılarına yer verilmiştir.

Dördüncü olarak yayımlanan *İnkılâp* gazetesi ise Ankara’da 1957 ile 1966 arasında 3171 sayı çıkmıştır. Bu gazeteyi Demokrat Parti milletvekillerinden Memiş Yazıcı çıkarmıştır. Yazı işleri müdürlüğünü Adnan Aktan yapmıştır. Başyazarı Ahmet Muhip Dıranas’tır. Enver Behnan Şapolyo bu gazeteye “İnkılâp Şehitleri” adlı bir seri makale yazmıştır.

✓ *İrade*: 1968-1969’da İstanbul’da yayımlanmış bir gazetedir. Gazeteyi Mümtaz Faik Fenik çıkarmıştır.

Mümtaz Faik Fenik, Adviye Fenik, Samet Ağaoğlu, Nilüfer Gürsoy, Nüzhet Baba, Vecihe Ünal, Zuhuri Danışman, Faruk Nafiz Çamlıbel, Esin Burge, Hüsnü Tahsin, Nihat Silahtaroglu, Mine Erkit, Sait Bilgiç, Hikmet Bayur, Selahattin Şar, İsmet Tankut, Refik Korkut, H. Fethi Gözler gazetesinin yazarlarıdır.

Hikmet Bayur’un 8 Aralık 1968 tarihinden itibaren yazdığı “İnönü’nün Hatıraları Üzerine” başlıklı kısa tefrikası önemlidir. Nihat Silahtaroglu’nun Millî Mücadele’nin isimsiz kahramanlarından bazıları ile yaptığı söyleşiler 18 Ocak 1969’dan itibaren yayımlanmıştır. Ali Çavuş, Uzunyahyalı Sungur, Üsteğmen Fuat, Mustafa Yavuz, Mehmet Yorulmaz, Karakaş Mustafa, Hüseyin Altayhan bunlardan birkaçıdır.

Selahattin Şar, Mevlana üzerine bir tefrika yayımlamıştır. Zuhuri Danışman’ın “Anadolu Fatihî” isimli romanı burada tefrika edilmiştir.

✓ *İstanbul Ekspres*: 1951 ile 1960 arasında 3127 sayı çıkmış bir gazetedir. Gazeteyi Mithat Perin yayımlamıştır. İlk yazı işleri müdürlüğünü ise Abdi İpekçi yapmıştır. Şehir gazetesi özelliği gösterir. Resimli gazetedir.

Gazetede Cevdet Perin, Füzûzan Hüsrev Tökin, İsmet Yenisey, Ali Z. Oraloğlu, Burhanettin Ökte, Orhan Kemal, Pakize Başaran, Sami Kohen,

Azize Esenbel, İlhan Bardakçı, (Bazı yazıları Murat Bardakçı imzasını taşır.), Osman Necmi, Karaca, Hıfzı Topuz, Seyfettin Orhan Çağdaş, İbrahim Hoyi, Selahattin Güngör, Şefika Şeren, Vedat Pekgirgin yazmışlardır.

1954 tarihli nüshalarında Orhan Kemal'in kitaplarına girmemiş birçok hikâyesi vardır. Pakize Başaran Mayıs 1953'ten sonra "Sahte Gelin" adlı romanını tefrika etmiştir.

1953 yılında Burhanettin Ökte, dönemin ünlü müzisyenleri ile röportajlar yapmıştır. Azize Esenbel, tarihî konularda yazılar yazmıştır. Selahattin Güngör'ün ise 24 Eylül 1953'te ebced hesabı hakkında önemli bir yazısı yayımlanmıştır.

✓ *İstanbul'da Son Saat*: 1956 yılında yayın hayatına girmiştir. İstanbul'da yayımlanan bir akşam gazetesidir. 11154 sayı çıkmıştır. Sahibi Dilaver Uzgören, yazı işleri müdürü Selim Bilmen'dir. Baş yazıları Nâzım Özbay yazmıştır.

Dilaver Uzgören, Nazım Özbay, Selim Bilmen, Vedat Pekgirgin, Melih Vassaf, Hakkı Ercan, Kadırcan Kafı, Hulusi Yavaşlar, Nizamettin Nazif, Yücel Hekimoğlu, Nuri Öncem, Koray Güney, Kayhan Taşkıran yazar kadrosunu oluşturmaktadır.

İstanbul'da Son Saat, İstanbul'a ait bölgesel gazete özelliği gösterir.

Yüksel Ozan, 21 Aralık 1960'tan başlayarak "Mücahitler ve Hürriyet Şehitleri" başlıklı yazı dizisini yayımlamıştır.

1960 yılında tamamen şehir gazetesine dönüşür. İstanbul semtlerinin günlük ihtiyaçlarına ait haberler sıkça yayımlanır. 1960 yılında İstanbul kumarhaneleri ve akıl hastanesinde tedavi görenler hakkında seri haberlere yer verilmiştir.

Nizamettin Nazif'in "Karadavut" romanı burada tefrika edilmiştir.

✓ *İstiklâl*: Bu adı kullanan altı farklı gazete yayımlanmıştır.

İlki, 1919 ile 1919 arasında İstanbul'da günlük olarak yayımlanıp 309 sayı çıkan gazetedir. Rauf Ahmet Hotinli, Halil Ekrem, Sapançalı Hakkı yazar kadrosunu oluşturur.

İkincisi, 1924 ile 1925 yılları arasında İstanbul'da 95 sayı olarak çıkan günlük bir gazetedir. Burada Mehmet Emin ve İsmail Müştak Mayakon yazmışlardır. Şeyh Said İsyanı'nı desteklediği iddiasıyla hükümetçe kapatılmıştır.

Üçüncüsü, 1940 yılında İstanbul'da çıkarılmış bir gazetedir. Bu gazete-ye ait bilgi aşağıda verilecektir.

Dördüncüsü, 1942 yılında İstanbul'da çıkarılmıştır. Beşinci *İstiklâl* gazetesi, 1958 yılında İstanbul'da Enver Olcay tarafından yayımlanmış günlük bir gazetedir.

Bahsimize konu olan ilk *İstiklâl* gazetesi 4 İkincikânun 1940 ile 30 Mayıs 1940 tarihleri arasında 113 sayı çıkmıştır.

Sahibi, başmuharrir ve yazı işleri müdürü Nizamettin Nazif'tir.

Nizamettin Nazif, İlhami Bekir Tez, Muazzez Kaptanoğlu, Neriman Hikmet, Salih Murat Uzdilek, Behçet Kemal Çağlar, Şukufe Nihal, Fikret Âdil, Mahmut Yesari, İbrahim Hakkı Konyalı, Hüsamettin Bozok, İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu, Şakir Hazım Ergökmen, İ. Suphi Soysallı, İskender Fahrettin Dertelli, Sami Karayel, Sinanoğlu, Necmettin Deliorman, Ebuzziya Tevfik, Ömer Rıza Doğrul, Zahir Güvemli, Ağah Sırrı Levent, Ragıp Şevki Yeşim, Cavit Yamaç, Meliha Avni Sözen, Sabih İzzet Alaçam, Nurullah Ataç, Rasim Özgen, Salih Zeki Aktay, Münir Süleyman Çapanoğlu, İsmail Hüsrev Tökin, Şevket Bilgin gazetenin yazar kadrosunu oluşturmaktadır.

Gazetede İskender Fahrettin Sertelli, 4 İkincikânun 1940'tan başlayarak "Şarkı Rumeli Bulgaristan'a Nasıl Geçmişti?" ve M. Sıfır (M. Razi Yalkın) 9 Mayıs 1940'tan itibaren "Bulgar Sadık'ın Hatıraları" başlıklı yazıları yayımlamışlardır.

Bekir Sıtkı Kunt'un "Kıskaç" adlı uzun hikâyesi 25 - 31 Mayıs 1940'ta tefrika edilmiştir.

Bu gazeteyi önemli kılan bir başka yön de Halit Fahri Ozansoy'un oğlu Gavsi Ozansoy'un 6 Ocak 1940'ta yayımladığı, babasını ve babasının kuşağını hedef alan "Tasfiye İstiyoruz" başlıklı yazısının yayımlanmasıdır. Bu yazı o dönemde bütün gazete ve dergileri etkilemiştir. *İstiklâl*'de de hemen hemen her yazar bu konuda yazmıştır.

Gazetenin edebiyatla ilgili bir başka önemli yanı ise o dönemde çıkan "Afrodit" romanının müstehcenliği üzerine tartışmanın oldukça geniş yer almasıdır.

Beşinci *İstiklâl* gazetesi ise 26 Mart 1942 ile 28 Haziran 1943 arasında toplam 455 sayı çıkmıştır. Bu *İstiklâl*'in de sahibi Şehabettin Uzunkaya, başmuharrir ve yazı işleri müdürü Nizamettin Nazif'tir. *İstiklâl*, çok farklı ebat ve sayfada yayımlanmıştır. Kapanmaya yakın sadece dört sayfalık bir broşür niteliğindedir.

Nizamettin Nazif, Mahmut Yesari, Asaf Hâlet Çelebi, Cemal Kutay, Tarık Mümtaz Göztepe, Hafi Kadri Alpman, Müfit Ramiz, Emel Serdengeçti, Zahir Güvemli, Hatemi Seniha Sarp, Orhan Saim, Tuğrul Tuna, Doğan Ruşenay, Canan Pamir, Münir Süleyman Çapanoğlu, Burhanettin Tepsî, Kamuran Bozkır, Sadi Günel, Reşat Ekrem Koçu, İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu, Neriman Hikmet, Hüseyin Rifat Işıl, İbrahim Hakkı Konyalı, Rıza Süleyman, Oğuz Özdeş, Sabih İzzet Alaçam, Enver Naci Gökşen, Behçet Kemal Çağlar, Cahit Beğenç, İskender Fahrettin Sertelli bu gazeteye yazı veren kalemlerdir.

Gazetede "Jüri Olsanız Hangi Sanat Eserini Seçersiniz?" başlıklı bir seri röportaj düzenlenmiştir. Buraya cevap verenlerden biri de Necip Fâzıl Kısakürek'tir. Bu söyleşi müellifin *Konuşmalarım* başlıklı kitabına girmemiştir.

Münir Süleyman Çapanoğlu'nun "Geçmiş Günlerden Hatıralar" başlıklı dizisi önemli sayılır. Bu tefrikada eski ramazanlar, amin alayları ve okul hatıraları yayımlanmıştır.

Asaf Hâlet Çelebi'nin *Türk Yurdu* dergisinde "Benim Gözümle Şiir" başlıklı yazısının ilk hâli olduğunu düşündüğümüz yazılar yayımlanmıştır. Yaptığımız karşılaştırmada Asaf Hâlet Çelebi'nin bu yazıyı biraz daha geliştirerek tekrar yayımladığını gördük.

Mahmut Yesari'nin "Gece Yürüyüşü" ve "Pervin Abla" isimli romanları tefrika edilmiştir.

Diğer *İstiklâl* gazetesi ise 1952'de yayın hayatına başlamıştır. Gazetenin yazar kadrosunda Yalçın Uraz, Tarık Mümtaz Göztepe, Hikmet Yazıcıoğlu, Turhan Dilligil, Şemsi Belli, Mukerrem Kâmil Su, Sadi Günel, Bedirhan Çınar, Ayten Denizli, Erdoğan Tokmakçioğlu, M. Şerif Alyanak yer almaktadır. *İstiklâl*, akşam gazetesi olup fazla varlık gösterememiştir.

Tarik Mümtaz Göztepe'nin "Mütareke Günleri" burada tefrika edilmiştir. M. Şerif Alyanak'ın Gaspıralı İsmail hakkında bir yazısı yayımlanmıştır.

✓ *Medeniyet*: Bu isimle yayınlanmış iki gazete ve bir dergi tespit ettik.

İlk *Medeniyet* gazetesi, 1873 yılında İstanbul'da toplam 7 sayı çıkıp haftalık olarak yayımlanmıştır. Sahibi Eğribozlu Mehmet Ârif Bey'dir. Yazar kadrosunda Faik Reşat, Tevfik Bey, Giritli Lütfi yer almıştır. Sekizinci sayıdan itibaren adı *Musavver Medeniyet* olmuştur. İstanbul'da cuma günleri yayımlanan gazetede maarif ve edebiyat içerikli yazılara yer verilir. Devrin ileri gelenlerinin, devlet büyüklerinin resim ve öz geçmişlerini basan ilk gazetedir.

İkinci *Medeniyet*, 1932 yılında İstanbul'da yayımlanmış bir dergidir.

Üçüncüsü ise Ankara'da 12 Nisan 1954 ile 1970 arasında 4930 sayı yayımlanmıştır. Sahibi Fevzi Boztepe, yazı işleri müdürü Aydın Köker ve Erdoğan Tokatlı'dır. Ahmet Ârif, Feridun Soyacak, Turhan Doğu, Erol Olgundemir, Burhanettin Ökte, Samime Baltacıoğlu, Niyazi Ahmet Banoğlu, Abdullah Recep Baysun, Hilmi Yücebaş, Mümtaz Zeki Taşkın, Hamdi Varoğlu, Vecdi Seyhun, Kemal Özer, Bahadır Karanfil, Sadık Atak, İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu, Sabahattin Kudret Aksal, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Halil Nihat Pepeyi, Enver Naci Gökşen, Ahmet Süheyl Ünver, Coşkun Özer, Mustafa Bayrak, Fakir Baykurt, Remzi Oğuz Arık, Ali Kemal Aksüt, Kemal Çığ, Mithat Sertoğlu, Ziya Somar, Şemsi Belli, Ahmet Naim Çiladır, Mustafa Baydar, Ragıp Akyavaş, Mehmet Halit Bayrı, Afet Muhteremoğlu, Remzi Şahin, Doğan Demirtaş, İbrahim Hakkı Konyalı, Numan Özdemir, Saadet Timur, Cavit Ersen, Reşat Ekrem Koçu, İlhan Engin, İlhan Berk, Orhan Murat Arıburnu, Edip Cansever, Ümit Yaşar Oğuzcan, Kandemir, Hayri Gençosman, Gültekin Samanoğlu, Şahinkaya Dil, Enver Turanlı, Mustafa Necati Sepetçioğlu, Kadirca Kafı, Hüseyin Nâmik Orkun, Mehmet Salihoğlu, Hakkı Ercan, Erdoğan Noyan, Doğan Demirtaş gazetede yazmışlardır.

Gazetede çeşitli tarihî tefrikalar yayımlanmıştır. Niyazi Ahmet Banoğlu'nun "Mithat Paşa Nasıl Öldürüldü?" eseri 28 Eylül 1960'dan sonra tefrika edilmiştir. Turhan Türker, "Atatürk'ün Havza'da Bilinmeyen Hatırası" adlı

yazı dizisini 3 Kasım 1960'dan sonra yayımlamıştır. Abdullah Recep Bay-sun'un daha sonra kısaltılarak kitaplaşan "Enver Paşa Nasıl Şehit Oldu?" baş-lıklı tefrikası 10 Kasım 1960'dan sonra yayımlanmıştır. Niyazi Ahmet Banoğ-lu'nun daha sonra genişletilerek üç cilt hâlinde basılan "Nükte ve Fıkraları ile Atatürk" adlı yazı dizisi Aralık 1960 ile Ocak 1961 arasında tefrika edilmiştir.

Hilmi Yücebaş, 1958 yılında ilk baskısını yaptığı "Bütün Cepheleriyle Mehmet Âkif" kitabının neredeyse iki katı bilgiye dayanan yeni şeklini Ara-lık 1960 ile Şubat 1961 arasında burada yayımlamıştır.

Yunan Komutanı Trikopis'in anıları 28 Ağustos - 3 Eylül 1960 arasında yine bu gazetede tefrika edilmiştir.

Bugün için de önemli olan birçok yazarın buradaki yazıları hâlâ bu ga-zetenin sütunları arasındadır. Ahmet Süheyl Ünver'in buradaki yazıları bibliyografyasında yer almamaktadır.

✓ *Memleket*: Memleket beş farklı gazete ve dergi olarak yayımlanmıştır.

İlki, İsmail Hami Danişmend tarafından 10 Şubat 1919 - 14 Ağustos 1919 tarihleri arasında İstanbul'da günlük 184 sayı çıkan gazetedir. Millî Mücadele'yi destekleyen gazetelerden biridir.

İkincisi, 1945 ile 1948 yılları arasında Ankara'da dergi olarak yayımlan-mış, solcu fikirlerinden ötürü hükümetçe kapatılmıştır.

Üçüncüsü, 1947 yılında İstanbul'da yayımlanmıştır. Bahsimize konu olan *Memleket* gazetesi ilerleyen satırlarda tekrar ele alınacaktır.

Dördüncüsü, 1949 yılında 8 sayı olarak Fuat Süreyya Oral tarafından haftalık kültür gazetesi olarak yayımlanmıştır. Son dönem ise 1970 ile 1980 yılları arasında 2855 sayı olarak İstanbul'da Mehmet Zeki ve Asador Mat-rosyan tarafından çıkarılmıştır.⁹

Memleket gazetesi 14 Mart 1947 tarihinde yayın hayatına girmiş ve 1948 yılında kapanmıştır. İstanbul'da Kemal Turan, Reşat Nuri Güntekin ve Ragıp Şevki Yeşim tarafından CHP'yi desteklemek üzere çıkarılmıştır. *Ulus* gazetesinin İstanbul eki olarak da algılanabilir. Yazı işleri müdürlü-ğünü Kemal Turan ve Reşat Nuri Güntekin yapmıştır.

Gazetenin yazar kadrosunda Kemal Turan, Reşat Nuri Güntekin, Ragıp Şevki Yeşim, Ahmet Hamdi Tanpınar, Yavuz Abadan, Selahattin Küçük, Refii Şükrü Suvla, Nihat Sami Banarlı, Ferit San, Sedat Oksal, Fahri Cela-lettin Göktulga, Esat Serezli, Mahmut Yesari, Halide Nusret Zorlutuna, Behçet Kemal Çağlar, Nusret Safa Coşkun, İlhami Safa, Halit Fahri Ozan-soy, Reşit Saffet Atabinen, Rüştü Şardağ, Nazmi Sevgen, Azmi Nihat Er-man, Burhan Arpad, Ferit Celal Güven, Ağâh Sırrı Levent, Nurullah Ataç, Feridun Osman Mentemşoğlu, Hasena Ilgaz, Fazıl Ahmet Aykaç, Suat Nazif Baydur, Yaşar Nabi Nayır bulunmaktadır.

Gazetede 14 Mart ve 2 Nisan arasında Reşat Nuri Güntekin'in daha ön-ceden kitaplaşmamış "Boyunduruk" adlı romanı tefrika edilmiştir. Yine Reşat Nuri'nin Paris'i anlattığı gezi notları ve 17 Ağustos ile 25 Ekim tarih-

leri arasında “Hernel’in Evhamlı Hayatı” başlıklı bir tercüme romanı da burada tefrika edilmiştir.

Bir başka roman tefrikası ise Mahmut Yesari’ye aittir. 3 Nisan’da başlayan bu tefrike “Bir Adam Aranıyor” adını taşımaktadır.

Yaşar Nabi Nayır’ın “Kiralık Oda” başlıklı uzun hikayesi de burada yayımlanmıştır.

Bir önemli haber de Mehmet Âkif Ersoy hakkındadır. Bu haberin ardından 25 - 26 Aralık’ta Mehmet Âkif Ersoy’un oğlu ile röportaj yapılmıştır. Mehmet Âkif’in oğlu ile daha önce Cemal Kutay tarafından *Millet* mecmuasında yapılan röportajda anlatılanların dışında Âkif’in farklı yönleri vardır bu röportajda.

Sedat Oksal’ın Ziya Osman Saba hakkında değerli bir incelemesi de 24 Ağustos’ta burada yayımlanmıştır.

✓ *Milliyet*: Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında, İş Bankası tarafından finanse edilerek Siirt Milletvekili Mahmut Soydan tarafından 11 Şubat 1925’te yayın dünyasına girmiştir. Harf İnkılabı’ndan önce yayımlanmaya başlayan *Milliyet* gazetesinin ilk 11 cildi Osmanlıca’dır.

Milliyet gazetesi, 23 Nisan 1935 tarihinden sonra adını *Tan* olarak değiştirir. Bu dönemde yöneticisi Ali Naci Karacan’dır. Uzun süre bu adla yayımlanan gazete tekrar 3 Mayıs 1950’de *Milliyet* adı ile yayın hayatına döner. Bu dönemde gazetenin sahipliğini Ali Naci ve Ercüment Karacan yapmışlardır. 6 Ekim 1980 tarihinden günümüze kadar ise sahibi Aydın Doğan’dır. Bu bölümde *Tan* gazetesi hakkında bilgi vermeyeceğiz. Çünkü *Tan*, ilk önceleri kısa bir süre *Milliyet*’in çizgisinde olmuş; ancak daha sonra farklı bir fikrin savunuculuğunu yapmıştır. Dolayısıyla bu gazeteyi ayrı bir başlık altında ele almayı uygun gördük.

Gazete ilk çıktığında altı sayfadır. Bu dönemde sahibi ve baş yazarı Siirt Milletvekili Mahmut Soydan’dır. Yazı işleri müdürü de Etem İzzet Benice’dir.

Milliyet gazetesinin ilk döneminde yazar kadrosu Falih Rıfkı Atay, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Ahmet Hidayet Reel, Ruşen Eşref Ünaydın, Zeki Mesut Alsan, Etem izzet Benice, Burhan Felek, Ârif Oruç, Aka Gündüz, Selami İzzet Sedes, Cevdet Kudret, Yaşar Nabi Nayır, Ziya Osman Saba, Sabri Esat Siyavuşgil, Nahit Sırrı Örik, Kenan Hulusi Koray, Reşat Nuri Güntekin, Nezihe Muhittin gibi ünlü isimlerden oluşmuştur.

Milliyet’in bu döneminde yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti’nin ideolojisi yansıtılmıştır. Bu istikamette haber ve yazılar yayımlanmıştır. Bu konuda Ahmet Şükrü Esmer ve “Millici” takma adı ile yazan Mahmut Soydan’ın yazıları dikkat çekmektedir. Mahmut Soydan, o dönem yönetimle muhalefete düşen bazı eski paşalara buradan cevaplar yazmıştır. Ayrıca anılarını 14 Nisan 1933 tarihinden itibaren “Ankaralının Defteri” başlığı altında burada yayımlamıştır. Bu anılar hâlâ kitaplaşmamıştır. Dönemin resmî anlayışını yansıtan bu tefrikanın kitap bütünlüğünde yayımlanması Türk siyasi tarihi adına bir kazanç olacaktır. Bu dönemde yayımlanan ve henüz kitaplaşmamış

olan hatıralar da vardır. Buna örnek olarak Rauf Ahmet Hotinli'nin 24 Şubat 1930'da başlayan "Büyük Harb'e Nasıl Girdik?", Mehmet Şeref Aykut'un 23 Ağustos 1931 tarihinde başlayan "Birinci Millet Meclisi", Aziz Hüdayi Akdemir'in "Kara Bir Gün" başlıklı tefrikaları verilebilir.

Milliyet'te 2 Temmuz ile 30 Temmuz 1929 tarihleri arasında dönemin önemli yazar ve düşünürlerinin katıldığı bir anket düzenlenir. Anket "Gazi'nin En Büyük Eseri Nedir?" başlığını taşımaktadır.

Mehmet Selahattin Güngör'ün 1932 yılında "İstanbul Nasıl Eğleniyor?" başlıklı haftalık yazıları, Ârif Oruç'un 1929 yılında Tepedelenli Ali Paşa hakkındaki tefrikası, Aka Gündüz'ün yakın tarihe ait yazıları bu dönemde ilginç bulduğumuz bazı yazılardandır.

Gazetede 1929 yılında kısa bir süre edebiyat sayfası hazırlanmıştır. Bu sayfada gençlere, özellikle Yedi Meşalecilere yer verilmiştir. Edebiyat sayfasında Cevdet Kudret'in ve Yaşar Nabi Nayır'ın şiir kuramı ve eleştirisi üzerine ilginç yazıları vardır. Ayrıca burada Filorinalı Nâzım'ın para ile verdiği ilanlar ve şiirleri yayımlanmıştır.

3 Mayıs 1950 tarihinde Ali Naci Karacan yönetiminde tekrar *Milliyet*¹⁰ adını alan gazete farklı yazı dizileriyle dikkat çeker. Reşat Ekrem Koçu, Refi'î Cevat Ulunay, Peyami Safa, Tarık Buğra, Kerime Nadir, Ali Fuat Başgil, Süheyl Ünver, Laika Karabey, Halit Kıvanç, Samih Nafiz Tansu, Sadi Borak, Çetin Altan, Refik Erduran, Ömer Sami Coşar, Hasan Pulur, Talat Sait Halman, Burhan Felek, Örsan Öymen, Ferruh Doğan, Ümit Deniz, Bedri Koraman, İsmail Cem, Tarık Dursun K., Ali Gevgilili, kısa bir süre Bülent Ecevit ve Yusuf Ziya Ortaç belli başlı yazarlardır. Yazı işleri müdürlüğünü bir süre Abdi İpekçi yapmıştır.

1950 yılında Tarık Buğra'nın "Aşk Esirleri" romanı, Nizamettin Nazif'in "Battal Gazi" adlı eseri, Ziya Şakir'in "Müslümanlar Arasında Kanlı Bir Uçurum" adlı çalışması tefrika edilir.

Bu dönemde Kılıç Ali'nin bazı hatıraları *Milliyet*'te tefrika edilmiştir. Sanih Nafiz Tansu 1952 yılında "Hazreti Muhammed" başlığını taşıyan ve uzun süren bir tefrika yayımlamıştır. Refi'î Cevat Ulunay'ın "Dağlar Kralı" çalışması kitaplaşmadan önce burada tefrika edilmiştir. Reşat Ekrem Koçu "Türk Zaferleri", Peyami Safa (Server Bedii) "Cingöz Recai", Kerime Nadir "Pervane" adlı eserlerini burada tefrika etmişlerdir.

6 Ekim 1980'de Aydın Doğan gazeteyi satın alır ve gazete yeni bir döneme girer. *Milliyet*, ihtilal döneminde olduğundan kısıtlamalara kısımlen de olsa maruz kalmıştır. *Milliyet* bu dönemde çeşitli fasikül ve ekler vermiştir. Bunlardan en önemlisi 15 Mayıs 1919 ile 18 Ekim 1919 tarihleri arasındaki olayları kapsayan *İstiklal Savaşı Gazetesi* adlı eserdir. Bu eseri Ömer Sami Coşar hazırlamıştır. Bu dönemde yukarıda saydığımız yazar kadrosunun çoğu yazmaya devam etmiştir. Bu yazar kadrosuna Mehmet Barlas da katılmıştır.

✓ *Öncü*: Bu isimle iki gazetenin yayımlanmış olduğunu tespit ettik.

İlki, 1960 ile 1962 arasında çıkmıştır. İkinci *Öncü* gazetesi ise Nisan 1997'den 1999'a kadar yayını sürdürmüştür. *Öncü*'nün sahibi Bekir Altınok'tur. "Yükselen Türkiye" logosuyla siyasi haber ve yorumların, toplumsal olayların çoğunlukta yer aldığı, 6'sı renkli toplam 12 sayfalık bu gazetede altı köşe yazarı bulunmaktadır. Kısa süre sonra kapanmıştır.

Bahsimize konu olan gazete ise ilk *Öncü*'dür. 26 Ağustos 1960 ile 1962 arasında Ankara'da 797 sayı çıkmıştır. Çok zengin bir kadro ile basın hayatına atılmıştır.

MBK Komitesi zamanında başbakanlık müsteşarı Alparslan Türkeş'in aracılığı ile yayına başlamıştır. Sahibi Ziya Tansu'dur. *Öncü* ilerici fikirlerin öncüsü iddiasıyla çıkmıştır. MBK Komitesi'nin görüşlerini yansıtan yayınlarda bulunmuştur. Genel yayın müdürü Erdoğan Tokatlı'dır. Öcal Uluç, Oktay Ekşi, Erol Ülgen, Mete Akyol, Mustafa Ekmekçi, Nilüfer Yalçın, Teoman Onaygün, Güneş Tecelli, Hıncal Uluç, Selçuk Altan, Örsan Öymen, Mustafa Özkan, Ahmed Ârif, Emin Galip Sandalcı, Enver Ziya Karal, Mahmut Makal, Metin And, Emre Gönensay, Cahit Talas, Bülent Daver, Muzaffer Aşkın, Fakir Baykurt, Vehbi Cem Aşkun, Cevdet Kudret, Özdemir Nutku, Besim Atalay, Fahri Baldaş, Hasan Âli Yücel, Behzat Ay, Oktay Akbal, Yaşar Kemal, Çetin Altan, Adnan Veli, Hasan Hüseyin, Aziz Nesin, Nizamettin Nazif, Hilmi Ziya Ülken, Halil İnalcık, Nijat Özön, İsmet Giritli, Altan Öymen, Rüştü Şardağ, Nezihe Meriç, Cemil Sait Barlas, Ceyhun Atuf Kansu, Mehmet Seyda, Fahrettin Kerim Gökay, Niyazi Ahmet Banoğlu gazetede imzası olan yazarlardır.

Bu gazete 13 Kasım 1960 tarihine kadar devam etmiştir. Gazeteyi bu defa Altan Öymen ile Nilüfer Yalçın devam ettirdiler. Daha sonra ise gazeteyi Aydın Yalçın devralmıştır. Bu dönemde YTP'yi desteklemiştir. 1962'de ise yayın hayatı sona ermiştir.

5 Ocak ile 25 Şubat 1961 arasında gün aşırı çeşitli yazarlarla röportajlar yapılmıştır. Şubat 1961'den itibaren üniversiteden uzaklaştırılan 147'lerle yapılan söyleşilere yer verilmiştir.

Sadi Borak'ın daha sonra kitaplaştırdığı, "İktidar Koltuğundan İdam Sehпасına" başlıklı tefrikası 22 Temmuz 1961'den sonra burada yayımlanmıştır.

Niyazi Ahmet Banoğlu da "Osmanlı Tarihinde İhtilaller - Vurgunlar" adlı eserini 25 Aralık 1960'dan sonra burada yayımlamıştır.

✓ *Politika*: Bu isimli üç farklı zamanda politika gazetesi yayımlanmıştır. Bunlardan ilki, bahsimize konu olan ve 1929 yılında çıkan gazetedir.

İkincisi, 1940 ile 1973 yılları arasında dağınık zamanlarda çıkar; ancak birbirinin devamıdır. İstanbul'da Nazmi Acar tarafından yayımlanmıştır.

Üçüncüsü, 1975 ile 1977 yılları arasında İstanbul'da çıkmış sol tandanslı bir gazetedir. Ercan Arıklı, İsmail Cem, Vedat Dalokay, Kadri Kayabal başta gelen yazarlardır. Bu gazete, Madeniş Sendikası'na geçince sıkıyönetim komutanlığı tarafından kapatılmıştır.

İlk döneminde *Öncü*, 11 Kasım 1929 ile 17 Haziran 1930 tarihleri arasında 185 sayı olarak çıkmıştır. Ali Naci Karacan tarafından yayımlanan bir akşam gazetesidir. Atatürkçülüğü savunmak iddiasıyla yayın dünyasına girmiştir. Politikada pek varlık gösteremeyen bir gazetedir. 1929 yılında tüm dünya ile beraber ülkemizde görülen ekonomik krizden etkilenmiştir. Bu etkilenme sayfalarına yansımıştır.

Yusuf Ziya Ortaç, Mahmut Yesari, Burhan Cahit, Aka Gündüz, Ali Naci Karacan, Fahrettin Kerim Gökay, Falih Rıfkı Atay, Burhan Cahit Morkaya, Aka Gündüz, Mehmet Emin, Reşit Saffet Atabinen, Ahmet Hidayet Reel, Osman Cemal Kaygılı, Kemalettin Şükrü, Abdullah Ziya Kozanoğlu, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Nezihe Muhittin, Ragıp Kemal, Abdullah Cevdet gazetesinin yazar kadrosunu oluşturmaktadır.

Aka Gündüz'ün "Malta Sürgünleri Çetesi", 26 Kanunisanı 1929'dan başlayarak 78 tefrika sürmüştür. Oldukça ilginç bir yazı dizidir.

Kemalettin Şükrü'nün tarihe ait derinliği olmayan yazıları da anılmalıdır. Onun "Türkler Nasıl Müslüman Oldu?" başlıklı yazı dizisi 13 Mayıs 1930'dan sonra yayımlanmıştır.

Gazetede Osman Cemal Kaygılı'nın orta oyunu metinleri ve Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun romanları tefrika edilmiştir.

DİPNOTLAR

- 1 Ahmet Hamdi Tanpınar, *XIX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, Çağlayan Kitabevi, 4. bs. , İstanbul, 1976, s. 250.
- 2 E. Semih Yalçın, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi 1*, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2004, s. 65-69.
- 3 Yalçın, *age.*, s. 69-72
- 4 Orhan Bayrak, *Türkiye'de Gazeteler ve Dergiler Sözlüğü*, Küll Yayınları, İstanbul, 1994, s. 1
- 5 Geniş bilgi için bk. Nurhan Kavaklı, *Bir Gazetenin Tarihi Akşam*, YKY, İstanbul, 2005.
- 6 İlyas Dirin, "Büyük Doğu Dergisinin Künyesi", *Yedi İklim*, S. 134, Mayıs 2001, s. 71.
- 7 Yücel Özkaya, *Milli Mücadele'de Atatürk ve Basın 1919-1921*, Ankara, 1989, s. 61-62.
- 8 *Milli Mücadele Dönemi Beyannameleri ve Basını*, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara, 1990, s. 335.
- 9 Bayrak, *age.*, 1994, s. .89.
- 10 Bu dönem için bk. Emin Karaca, *Milliyet Olayı*, Altın Yayınları, İstanbul, 1995.